

Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden

Jönköpings län 2016-2018

- Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden

Meddelande	nr 2015:35
Referens	Pär Nilsson, Miljö- och samhällsbyggnadsavdelningen, oktober 2015
Kontaktperson	Pär Nilsson, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Direkttelefon 010-223 63 19, e-post par.nilsson@lansstyrelsen.se
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Fotografier	Pär Nilsson, Länsstyrelsen
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—15/35--SE
Upplaga	60 ex.
Tryckt på	Länsstyrelsen, Jönköping 2015
Miljö och återvinning	Rapporten är tryckt på miljömärkt papper

© Länsstyrelsen i Jönköpings län 2015

Innehållsförteckning

1. Mål och bakgrund	7
1.1. Inledning.....	7
1.2. Mål för arbetet med förorenade områden	8
1.2.1 Vision.....	8
1.2.2 Nationella miljömål	8
1.2.3 Regionala mål och åtgärder	9
1.2.4 Andra nationella miljömål	9
1.2.5 Länsstyrelsens uppdrag.....	9
1.3. Ansvar och finansiering.....	10
1.4. Organisation och samverkan.....	11
1.4.1 Länsstyrelsens organisation.....	11
1.4.2 Länsstyrelsens och kommunernas arbetsuppgifter	11
1.4.3 Tillsyn och tillsynsvägledning.....	13
1.4.4 Förorenade områden i prövning.....	13
1.4.5 Förorenade områden i den fysiska planeringen	14
1.4.6 Kommunalt huvudmannaskap	14
1.4.7 Miljöövervakning och Vattenförvaltning	14
1.4.8 Samordning och samverkan inom länet	15
1.4.9 Samordning och samverkan mellan länen	16
1.4.10 Nätverk.....	17
1.5. Länsstyrelsernas databas för förorenade områden	17
1.5.1 Revidering av EBH-stödet.....	17
1.5.2 EBH-stödet och kommunikering.....	18
1.5.3 Kommunernas tillgång till information om förorenade områden	19
1.6. Strategi för arbetet med förorenade områden.....	20
1.6.1 Inventeringsarbete.....	20
1.6.2 Undersökningar, utredningar och åtgärder	21
1.6.3 Registrering med geografiska Informationssystem (GIS).....	22
1.6.4 Länsstyrelsens webbplats.....	23
1.6.5 Miljöriskområden och andra restriktioner.....	23
1.6.6 GIS-projekt om klimateffekter	23
1.7. Prioriteringsgrunder i länet	24
1.7.1 Handlingsplan för arbetet med förorenade områden	25
2. Läget i länet	26
2.1. Regionala förutsättningar.....	26
2.1.1 Näringslivsstruktur.....	26
2.1.2 Hydrologiska och geologiska förhållanden	26
2.1.3 Risker ur ett länsperspektiv	26
2.1.4 Mottagnings- och behandlingskapacitet för förorenade massor	27
2.2. Förorenade områden i länet.....	28
2.2.1 Kartläggning av förorenade områden	28
2.2.2 Undersökningar och utredningar	29
2.2.3 Åtgärdade objekt	30

2.2.4 Prioriterade objekt.....	31
Ormaryds fd impregneringsanläggning	31
Lillesjön i Grimstorp.....	31
Munksjön	31
FD FÄRGARENS (Kemiska tvätten)	32
Banverkets impregneringsanläggning.....	32
FD Värnamotvätten	32
fd bröderna Ilijas metallind	32
Insjöns Metallfabrik HB.....	33
F.d. Härenfors Metallverk.....	33
fd Rasslefalls såg (Trävaru AB Sommen)	33
Sannebo Trä.....	34
F.d. Svenska Fläktfabriken	34
F.d. depend Junebro m.fl.	34
F.d. Norlida Impregneringsanläggning.....	35
Gardelux-Lacko	35
2.3. Miljöriskområden och andra restriktioner i markanvändning.....	35
3. Program för inventering, utredningar och åtgärder tre år framåt	36
3.1. Inventering.....	36
3.2. Undersökningar och utredningar	37
3.3. Åtgärder.....	39
3.4. Tillsynsvägledning	40
3.4.1 Samordnande uppgifter.....	40
3.4.2 Sektorsövergripande uppgifter.....	40
3.4.3 Kunskapshöjande uppgifter	41
Bilagor.....	42
Bilaga 1 – Prioriteringslista.....	42

1. Mål och bakgrund

1.1. Inledning

Förorenade områden kan utgöra en fara för människors hälsa och för miljön. På ett sådant område överskrider halterna av en förorening den lokala bakgrundshalten. Ett förorenat område kan utgöras av mark, grundvatten, ytvatten, sediment, byggnader och anläggningar. De flesta förorenade områden har uppkommit från slutet av 1940-talet fram till 1980-talet, huvudsakligen genom utsläpp, deponering, utfyllnader, spill eller olyckshändelser vid olika typer av industriell verksamhet. Förr var en vanligt förekommande uppfattning att naturen var oändlig och oförstörbar och mängder av miljöfarliga ämnen släpptes ut i våra marker och vattendrag. Utformningen av gamla industri- och hushållsdeponier var exempelvis mindre lämplig med dagens mått mätt och ända fram till 1960- och 1970-talen förekom rening av utsläpp till luft och vatten endast i begränsad omfattning. Miljöarbetet i samhället har dock under senare tid gjort stora framsteg. Kunskapen om hur samhället påverkar vår miljö har ökat både hos industrier och hos allmänheten.

De förorenande ämnen som har hamnat i miljön blir ofta kvar där under lång tid om ingenting görs. Sakta men säkert kan föroreningarna sippra ut i grundvatten och vattendrag och ge upphov till förorenade sediment, som i sin tur utgör en sekundär föroreningskälla. Det sker en långsam spridning som påverkas av nederbörd, grundvattenrörelser och biologiska processer. Även mänskliga aktiviteter kan påverka spridningen av föroreningar som tidigare har legat relativt stilla. Förorenade områden kan även påverka vår möjlighet att bo och bruka marken. Exempelvis kan grundvattentillgångar påverkas eller till och med helt slås ut av relativt små föroreningsmängder. För att både vår egen och kommande generationer ska kunna leva i en hälsosam miljö räcker det inte med att endast åtgärda dagens utsläpp. Vi måste också ta hand om gamla miljöskador.

Vid Sveriges tillsynsmyndigheter pågår ett arbete med kartläggning och inventering av landets förorenade områden. Totalt har drygt 80 000 platser lokaliserats där någon form av miljö- och hälsofarlig verksamhet har förekommit som kan ha orsakat mark- och vattenföroreningar. Inventeringsarbetet har på många håll kunnat följas upp med undersökningar och saneringar, men ännu återstår mycket att göra. Åtgärder av enbart de värst förorenade områdena beräknas ta cirka 40 år i anspråk och kosta minst 45 miljarder kronor. Även om det inte kommer att finnas någon ekonomisk möjlighet att sanera alla förorenade områden så vet vi nu åtminstone var någonstans man ska vara försiktig med att sätta spaden i marken i framtiden.

1.2. Mål för arbetet med förorenade områden

1.2.1 Vision

Länsstyrelsens vision är att Jönköpings län ska vara ett av landets mest framgångsrika län. Genom samverkan med andra bidrar Länsstyrelsen till att skapa förutsättningar för ett attraktivt län för alla att leva, verka och utvecklas i.

Enhetens vision är att människors hälsa och miljön inte ska påverkas negativt av förorenade områden i Jönköpings län vare sig idag eller i framtiden.

1.2.2 Nationella miljömål

Målet inom miljöarbetet i Sverige är att vi till nästa generation ska kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Som ett riktmärke finns 16 nationella miljö kvalitetsmål. Ett av dessa är Giftfri miljö som innebär att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

För varje miljö kvalitetsmål finns ett antal preciseringar beslutade som syftar till att utgöra kriterier för att bedöma möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen. Preciseringen för förorenade områden är att de är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön.

Naturvårdsverket har under år 2014 tagit fram förslag på etappmål gällande efterbehandling av förorenade områden. Målen ska bidra till att öka arbetstakten samt öka användningen av annan teknik än den traditionella, med schaktning och deponering av massor, i syfte att effektivisera efterbehandlingsprocessen.

Förslaget är utformat enligt följande:

- Minst 25 procent av områdena med mycket stor risk för människors hälsa eller miljön är åtgärdade år 2025.
- Minst 15 procent av områdena med stor risk för människors hälsa eller miljön är åtgärdade år 2025.
- Användningen av annan teknik än schaktning följt av deponering, utan föregående behandling av massorna, har ökat år 2020.

Som övergripande mål gäller att år 2050 ska alla områden med mycket stor risk eller stor risk för människors hälsa eller miljön vara åtgärdade. Vidare anges att som förutsättning för att uppnå etappmålet ska samlad, tydlig och kvalitetssäkrad digital information om förorenade områden finns allmänt tillgänglig. Förorenade områden undersöks och utreds även i sådan omfattning att takten i åtgärdsarbetet kan hållas.

1.2.3 Regionala mål och åtgärder

Miljömålen för Jönköpings län utgår från de nationella och innebär att länet ska bidra med sin del för att de nationella målen ska uppnås. Länsstyrelsen i Jönköpings län har under år 2010-2014 arbetat utifrån ett åtgärdsprogram för luftens och hälsans miljömål. I åtgärdsprogrammet fanns ett antal åtgärder som gällde Länsstyrelsen, kommuner och andra aktörer för att miljö kvalitetsmålet giftfri miljö på sikt ska kunna uppfyllas. Dessa har också fungerat som regionalt anpassade mål för Länsstyrelsens operativa tillsyn och tillsynsvägledning. För Länsstyrelsens tillsynsvägledande insatser finns även en framtagna tillsynsvägledningsplan som revideras årligen. Förslag på nytt åtgärdsprogram, *Åtgärdsprogrammet för hälsans miljömål*, har nu i samverkan tagits fram. Detta program kommer gälla för perioden 2016-2020 och beslut gällande programmet väntas under hösten 2015. Åtgärderna för arbetet med förorenade områden utgår från de förslag till etappmål som tagits fram gällande förorenade områden för miljö kvalitetsmålet ”Giftfri miljö”.

1.2.4 Andra nationella miljömål

Av de övriga 16 nationella miljömålen finns det flera som bedöms ha beröring med frågor kring förorenad mark. Främst bedöms för Jönköpings län miljömålen God bebyggd miljö och Grundvatten av god kvalitet vara berörda. Men även miljömålen Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv bedöms beröras i mindre eller högre grad. Även arbetet med Klimatanpassningen berör arbetsområdet.

1.2.5 Länsstyrelsens uppdrag

Arbetet med förorenade områden styrs framför allt genom Länsstyrelsens regleringsbrev och Länsstyrelseinstruktionen samt av Naturvårdsverket och Vattenmyndigheterna.

I Länsstyrelsens regleringsbrev (2015 punkt 52) står att Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att öka antalet privatfinansierade efterbehandlingar av förorenade områden samt arbetet med att åtgärda förorenade områden med statliga bidrag. Länsstyrelserna ska även samordnat och i samverkan med Naturvårdsverket ta fram och redovisa åtgärder för att minimera omfattningen av oförbrukade bidrag för efterbehandling av förorenade områden.

I regleringsbrevet (2015 punkt 53) står även att:

Länsstyrelsernas tillsyn enligt miljöbalken ska bidra till att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås och att uppkomst av olägenheter för människors hälsa och miljön motverkas. Länsstyrelserna ska särskilt redovisa:

- vilka insatser som har vidtagits för att öka tillsynen och
- hur den operativa tillsynen och andelen egeninitierad tillsyn har utvecklats sedan föregående år, samt
- hur tillsynen har prioriterats mellan olika områden som t.ex. miljöfarlig verksamhet, strandskydd, biotopskydd, naturreservat, vattenverksamheter, vattenskydd, artskydd och Natura 2000

Länsstyrelserna ska även redovisa vilka tillsynsvägledande insatser som har genomförts, särskilt avseende uppföljning och utvärdering av kommunernas operativa tillsyn, samt om samverkan skett med Miljösamverkan Sverige och regional miljösamverkan i de län där sådan samverkan bedrivs.

Länsstyrelsernas återrapportering ska utformas på ett enhetligt sätt i dialog med Naturvårdsverket. Återrapporteringen lämnas till Naturvårdsverket och redovisas därefter i den tillsynsredovisning som Naturvårdsverket ska lämna till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) senast den 15 april 2016.

I Vattenmyndighetens åtgärdsprogram som gällt för vattenförvaltningen under perioden 2009-2015 står att Länsstyrelserna behöver i sitt arbete med att åtgärda föroreningsskadade mark- och vattenområden särskilt prioritera de områden som läcker prioriterade ämnen eller särskilda förorenande ämnen till vattenförekomster som därför inte uppnår, eller riskerar att inte uppnå, god kemisk status eller god ekologisk status. Förslag på nytt åtgärdsprogram som ska gälla för 2016-2020 har varit ute på remiss men har ännu inte blivit beslutat.

I Länsstyrelseinstruktionen står att Länsstyrelsen ska verka för att nationella mål får genomslag i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Länsstyrelsen ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser. Länsstyrelsen ska ansvara för de tillsynsuppgifter som riksdagen eller regeringen har ålagt den.

1.3. Ansvar och finansiering

Grundtanken i miljöbalken är att den som har orsakat skada eller olägenhet för miljön ansvarar tills dess att skadan har upphört. Den som har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som orsakat förorening är skyldig att betala efterbehandlingen i syfte att förebygga, hindra eller motverka skada eller olägenhet för människors hälsa och miljön (enligt principen PPP Polluter Pays Principle - Förorenaren betalar). Om ingen ansvarig verksamhetsutövare finns kan fastighetsägaren ha ett ansvar för föroreningen. Förutsättningen för detta är att fastigheten förvärvats efter miljöbalkens ikraftträdande den 1 januari 1999, samt att fastighetsägaren vid köpet känt till – eller borde ha känt till – att fastigheten var förorenad. En förutsättning är också att den verksamhet som orsakat föroreningen har bedrivits efter den sista juni 1969, dvs. att ett verksamhetsutövaransvar skulle ha varit aktuellt om någon verksamhetsutövare funnits (se Mark- och miljööverdomstolens avgörande i mål nummer M 11012-13).

Det är i många fall en komplex uppgift att fastställa ansvar. Vad gäller juridiska utredningar/ansvarsutredningar är huvudprincipen att respektive tillsynsmyndighet (kommun eller länsstyrelse) utreder ansvarsförhållandena. De kommunala ansvarsutredningarna granskas sedan av efterbehandlingshandläggaren tillsammans med en jurist från Länsstyrelsen. Länsstyrelsens och kommunens arbete med att driva undersökningar, utredningar och åtgärder för förorenade områden är starkt beroende av att ansvarsförhållanden är utredda. Flera av de mest prioriterade objekten i länet har svårbedömda ansvarsförhållanden.

Finns ingen ansvarig kan Länsstyrelsen eller kommunen i vissa fall utföra undersökningar och saneringar med hjälp av statliga bidrag. Naturvårdsverket administrerar bidraget och beviljar bidragsansökningar för utredningar och efterbehandlingsåtgärder av förorenade områden. En kommun eller en annan myndighet kan som huvudman söka bidrag hos Naturvårdsverket via Länsstyrelsen som granskar ansökan.

Regeringen har bestämt hur det statliga bidraget får användas i förordning (2004:100) om avhjälpande av föroreningskador och statsbidrag för sådant avhjälpande. Bidraget får användas till:

- Undersökningar för att ta reda på om ett område är förorenat
- Ansvarsutredning för att försöka utreda om någon eventuellt är ansvarig för föroreningen
- Utredningar som behövs för att efterbehandlingsåtgärder ska kunna genomföras
- Efterbehandlingsåtgärder
- Uppföljning och utvärdering av efterbehandlingsåtgärder

Under 2014 presenterade Naturvårdsverket en nationell plan för fördelning av statliga bidrag för efterbehandling (rapport 6617). I planen finns fyra urvalskriterier som ska vara vägledande för Naturvårdsverket vid beslut om bidrag. Urvalskriterierna syftar till:

- Tillsynsdriven efterbehandling
- Teknikutveckling
- Färdigställa pågående och initierade projekt
- Effektiv anslagshantering

1.4. Organisation och samverkan

1.4.1 Länsstyrelsens organisation

Arbetet med förorenade områden drivs på Enheten för förorenade områden och miljödata (ny enhet sedan 1 september 2015) inom Miljö- och samhällsbyggnadsavdelningen. Enhetens arbete omfattar bl.a. bidragshantering gällande förorenade områden och tillsyn av förorenade områden. Enheten består av ca 5 årsarbetskrafter som arbetar med bidragsadministration, tillsynsärenden, tillsynsvägledning, inventering och ansvarsutredningar men även av 2,4 tjänster som arbetar med Svenska Miljörapporteringsportalen (SMP). Två av årsarbetskrafterna finansieras av Länsstyrelsens ramanslag och övriga årsarbetskrafter finansieras av sakanslag från Naturvårdsverket. En av de ramfinansierade tjänsterna utgörs av chefsansvar som bl.a. innebär ansvar för verksamhet, ekonomi, arbetsledning av gruppens medarbetare samt beslutande i ärenden.

1.4.2 Länsstyrelsens och kommunernas arbetsuppgifter

Arbetsfördelningen mellan Länsstyrelsen, de enskilda kommunerna och i vissa fall även ansvarig huvudman följer Naturvårdsverkets förslag till organisation av den statliga efterbehandlingsverksamheten. Arbetsfördelningen är följande:

Länsstyrelsen

- Samordning av efterbehandlingsarbetet.
- Upprättande av regionalt program i samråd med kommunerna samt ansökan om rambidrag till undersökningar, utredningar och åtgärder.
- Prioritering av förorenade områden samt fördelning och utbetalning av bidrag till utredningar och åtgärder efter separat ansökan och överläggning med Naturvårdsverket.
- Inventering av nedlagda verksamheter samt ansvar för att de pågående verksamheter där Länsstyrelsen har tillsyn inventerar sina områden enligt MIFO.
- Ansvarar för länets objekt i det nationella handläggarstödet för förorenade områden (EBH-stödet).
- Vägledning och stöd till olika aktörer inom efterbehandlingsområdet (kommuner, företag, fastighetsägare, konsulter och till viss del även entreprenörer).
- Tillsyn och tillsynsvägledning samt utredning av ansvarsförhållanden för de förorenade områden där Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet.
- Uppföljning och utvärdering av arbetet kopplat till uppsatta mål.
- Avfallsfrågor.
- Information om förorenade områden i planeringsprocessen (översiktsplaner och detaljplaner).
- Information om förorenade områden i vattenärenden och samrådsärenden (12:6), t.ex. nya kabeldragningar.
- Genomförande, uppföljning och utvärdering av de nationella miljömålen och de regionala åtgärderna (miljömålen och vattenförvaltningen).

Kommunerna

- Ansvar för att de pågående verksamheter där kommunen har tillsyn inventerar sina områden enligt MIFO.
- Inventering och riskklassning av nedlagda kommunala deponier, se SNFS 1991:3 4§.
- Medverka vid upprättande av regionalt program samt ansökan om rambidrag till inventeringar, undersökningar, utredningar och åtgärder.
- Huvudman och ansvar för framtagning av nödvändiga underlag för genomförandet av delar av inventeringsarbetet, utredningar, undersökningar, åtgärder samt ansvarsutredningar.
- Tillsyn samt utredning av ansvarsförhållanden för de förorenade områden där miljönämnden eller motsvarande är tillsynsmyndighet.
- Beakta efterbehandlingsfrågorna vid fysisk planering och beslut om markanvändning.
- Genomförande och uppföljning av de nationella miljömålen och de regionala åtgärderna (miljömålen och vattenförvaltningen).

1.4.3 Tillsyn och tillsynsvägledning

Enligt 2 kap. 29 § i Miljötillsynsförordningen (2011:13) är Länsstyrelsen tillsynsmyndighet för områden med föroreningskador enligt 10 kap. 1 § första stycket miljöbalken orsakade av en sådan verksamhet som i miljöprövningsförordningen (2013:251) är beskriven som tillståndspliktig verksamhet och som är i drift eller har upphört efter den 30 juni 1969, om tillsynen vid tidpunkten för verksamhetens upphörande inte hade överlåtits till kommunen. Övriga områden med föroreningskador är, enligt 31 § i Miljötillsynsförordningen, den kommunala nämnden tillsynsmyndighet för.

I de fall där föroreningar inte har konstaterats bedrivs tillsynsarbetet av den myndighet som har tillsynen över den pågående miljöfarliga verksamheten.

Länsstyrelsen gör årligen en tillsynsplan. Denna plan finns att ladda ner från Länsstyrelsens webbplats. Planen innehåller den planerade tillsynen över förorenade områden under ett år.

Länsstyrelsens tillsynsvägledningsplan för tillsyn enligt miljöbalken revideras årligen. Planens utgångspunkt har varit att i ett samlat dokument redovisa allt arbete som redan idag bedrivs på Länsstyrelsen och som faller in under miljöbalkens definition av tillsynsvägledning samt att även komplettera med en del tillkommande aktiviteter som har önskats av länets kommuner.

Frågor rörande förorenade områden har under de senaste åren fått en mer framskjuten roll i miljötillsynen. Idag driver de flesta kommuner flera tillsynsärenden där Länsstyrelsen ger löpande stöd och vägledning. Arbetet med stöd och vägledning är utformat så att respektive kommun i länet har en specifik handläggare som sin kontaktperson på enheten att vända sig till. Handläggare inom förorenade områden ger även mycket stöd till miljöskyddshandläggare i frågor som gäller tillsyn av pågående verksamheter samt yttranden i prövningsärenden. Det är också tydligt att det finns ett ökande behov av stöd och rådgivning i ärenden som rör kabeldragningar, vattenverksamhet, infrastruktur, bygglov och detaljplaner. Även det interna arbetet med stöd, råd och vägledning gentemot andra enheter inom Länsstyrelsen utgår från specifika kontaktpersoner för respektive enhet/handläggare.

1.4.4 Förorenade områden i prövning

Vid prövning av miljöfarliga verksamheter aktualiseras frågan om föroreningar. Om området där verksamheten ska bedrivas (även de områden som verksamheten kan beröra genom t.ex. vattenutsläpp) är förorenat kan det påverka bedömningen av om den valda platsen är lämplig.

I tillstånd meddelade av Miljöprövningsdelegationen finns möjlighet att använda ett standardvillkor som reglerar avvecklingen av verksamheten. Vid avveckling av hela eller delar av verksamheten ställs krav på att utföra de utredningar som behövs för att avgöra om byggnader, anläggningar, mark- och vattenområden kan ha förorenats av den bedrivna verksamheten. Det ställs även krav på att dessa förorenade områden ska åtgärdas. I vissa fall regleras även åtgärder som innebär mark- och byggnadsarbeten. Erforderliga undersökningar av markföroreningar samt yt- och grundvattenföroreningar ska genomföras och eventuella avhjälpande åtgärder ska genomföras innan arbeten får påbörjas.

1.4.5 Förorenade områden i den fysiska planeringen

När det gäller fysisk planering av markområden, inklusive de som är förorenade, har Länsstyrelsen en roll enligt plan- och bygglagstiftningen att granska de översikts- och detaljplaner som kommunen tar fram. För kommunen innebär den fysiska planeringen av områden ett tillfälle att få föroreningsfrågorna belysta, utredningar utförda samt ibland få kostnadsbärare för en sanering. Detta sker framför allt i arbetet med detaljplaner och med olika omfattning.

Föroreningsfrågan uppmärksammas emellertid ofta sent i den fysiska planeringen och tidsåtgången underskattas. Detta leder ofta till att arbetet får karaktären av ”brandkårsutryckning” och utförs under stor tidspress.

Länsstyrelsen har tidigare inom ramen för ett tillsynsprojekt tagit fram en vägledning om fysisk planering av förorenade områden. Syftet med vägledningen är att ge en kortfattad och konkret vägledning i vissa frågeställningar där miljöbalken och plan- och bygglagen möts. Med fysisk planering avses översiktsplanering, detaljplanering, lovgivning och exploatering av både mark- och vattenområden. Vägledningen vänder sig främst till kommuner och länsstyrelser för att underlätta hanteringen av föroreningsfrågan i den fysiska planeringen. Under år 2015 har Länsstyrelsen jobbat vidare med vägledningen för att uppdatera den och komplettera den med bland annat praktiska exempel. Utifrån framtagen vägledning ger Länsstyrelsen tillsynsvägledning i olika ärenden där frågor om hantering av förorenade områden inom fysisk planering aktualiserats, främst i länet men även utanför länet. Vägledningen är tänkt att även framöver utgöra ett verktyg i tillsynsvägledningen som fortlopande uppdateras.

1.4.6 Kommunalt huvudmannaskap

Huvudman och ansvarig för framtagandet av nödvändiga underlag för genomförandet av merparten av de statligt finansierade projekten samt även för delar av övriga förorenade områden är de enskilda kommunerna. I övrigt ligger ansvaret på andra myndigheter, statliga företag, privata verksamhetsutövare eller fastighetsägare. Merparten av arbetet bedrivs i nära samarbete med ansvarig tillsynsmyndighet.

Ambitionerna som uttrycks i miljömålen ställer höga krav på huvudmannaskap i samhällets regi samt på rollen som projektstöd respektive ansvarig tillsynsmyndighet för samtliga berörda miljömyndigheter.

De statliga bidragen får endast delas ut till en kommun eller till en annan myndighet som är huvudman för utredningen eller efterbehandlingen.

1.4.7 Miljöövervakning och Vattenförvaltning

Vattenenheten på Länsstyrelsen genomför varje år ett stort antal undersökningar i syfte att på olika sätt följa och registrera tillståndet och förändringarna i miljön. Resultaten av dessa systematiska mätningar och undersökningar presenteras årligen i utförliga rapporter och de utgör ett viktigt underlag vid prioritering av förorenade områden.

På Länsstyrelsen sker samverkan mellan Vattenenheten (ansvarar för miljöövervakningen) och Miljöskydds-enheten. Samverkan sker bland annat med avseende på översyn av det regionala miljöövervakningsprogrammet, inom de olika delmomenten i vattenförvaltningen och genom utbyte av resultat i pågående undersökningar. Exempelvis har analysresultat förts in i miljöövervakningens databaser som underlag till åtgärdsplaner för vattendirektivets mål om god status på grundvattenförekomster. Data har hämtats från kontrollprogram från pågående miljöfarlig verksamhet samt från undersökningsrapporter från förorenade områden. Målet är att få ett ömsesidigt utbyte av mätdata och resultat om miljöpåverkan i länet.

Flera yt- och grundvattenförekomster i länet är påverkade av föroreningar och har i vattenförvaltningens statusklassning klassificerats som ej god status eller med risk att inte uppnå god status. Arbete pågår med att ta fram åtgärdsplaner för att komma tillrätta med föroreningarna så att god status kan uppnås.

En sammanställning av miljöövervakningsdata under 1990-talet visade en tydlig metallpåverkan i Nissans och Lagans vattensystem. De huvudsakliga orsakerna bedömdes vara förorening och förorenade områden. Sammanställningen resulterade bl.a. i att Länsstyrelsen under åren 2001-2003 beviljade medel för Anderstorpsån- och Storåprojektet. Projekten syftade till att kartlägga transport- och spridningsmönster av metaller samt att kartlägga potentiellt förorenade områden inom respektive avrinningsområde. Resultaten har presenterats i två rapporter i Länsstyrelsens meddelandeserie, ”Metaller i Anderstorpsån 2002 – Tillstånd, trender och transporter”, meddelande 2004:17 och ”Metaller i Storån – Tillstånd, trender och transporter” meddelande 2004:33. Resultaten är värdefulla för de berörda kommunerna och Länsstyrelsen som ett prioriteringsunderlag i arbetet med kompletterande undersökningar och kontrollprogram inom miljöövervakningen. Resultaten är också ett viktigt underlag i Länsstyrelsens inventering och riskklassning av misstänkt förorenade områden. Ett nytt projekt rörande Anderstorpsån planeras för där Gislaved och Gnosjö avser söka EU-stöd för att ta ett samlat grepp om bl.a. föroreningsproblematiken inom Anderstorpsåns avrinningsområde.

1.4.8 Samordning och samverkan inom länet

Länsstyrelsen har utöver en pådrivande roll i arbetet med att föra fram nya objekt till ansökningar om statliga bidrag även en regional samordnande och prioriterande roll gentemot övriga aktörer inom efterbehandlingsområdet. Enheten för förorenade områden och miljödata på Länsstyrelsen lägger ned mycket tid på att ge stöd, rådgivning och övrig vägledning till i första hand kommunerna. I detta ingår bl.a. samordning, medverkan vid informationsmöten, samrådsmöten, framtagning av förfrågningsunderlag, anmälnings- och kontrollhandlingar m.m.

Vid initieringen av bl.a. de statligt finansierade efterbehandlingsprojekten har Länsstyrelsen tillsammans med berörda kommuner bildat styrgrupper med representanter från de tekniska förvaltningarna och miljöförvaltningarna eller motsvarande för respektive projekt. Styrgruppernas uppgift är bl.a. att diskutera och definiera de mål eller delmål som ska nås i de olika skedena av efterbehandlingsprojektet och vilka aktiviteter som krävs för att nå målet/målen.

Länsstyrelsens ambition är att sammankalla kommunerna i länet till informations- och samrådsmöte om efterbehandling minst en gång per år. Bland annat anordnas en årlig handläggartäff för miljöskyddshandläggare som arbetar med förorenade områden. Syftet med mötena är bl.a. att tillvarata erfarenheter från tillsynsarbete och bidragsprojekt för att möjliggöra kunskapsuppbyggnad och vidare kunskapspridning.

Ett förebyggande efterbehandlingsarbete pågår också i och med de åtgärder som ingår i det regionala åtgärdsprogrammet för miljömålet Giftfri miljö där man fokuserar på en tydligare redovisning av den faktiska kemikaliehanteringen, dess miljöpåverkan och hur detta följs upp. Denna kemikalieredovisning kan bland annat vara till nytta i den MIFO-inventering som bedrivs genom tillsynen.

Det är Länsstyrelsens övertygelse att en samordnande och pådrivande kraft med hög kompetens inom länet är en förutsättning för att arbetet med förorenade mark- och vattenområden ska vidareutvecklas. Detta gäller inte minst det arbete som genomförs utan statliga bidrag.

Utbyte av kunskaper och erfarenheter sker även via en för kommunerna öppen version av EBH-portalerna, www.ebhportalerna.se. På denna sida finns bl.a. samlingen av vägledande rättsfall, vägledningen rörande anmälan enligt § 28, EBH-bladet, inventeringsrapporter, juristsamverkansgruppens PM och vägledning om fysisk planering.

1.4.9 Samordning och samverkan mellan länen

För att effektivisera arbetet krävs regional och central samverkan för att bland annat tillvarata de erfarenheter som byggs upp på de olika länsstyrelserna och för att driva på ett gemensamt förbättringsarbete. Länsstyrelsen prioriterar samverkan på de regionala länsstyrelsehandläggartäffar som årligen anordnas. Samverkan och samarbete sker särskilt med Länsstyrelsen i Östergötlands län. Täffar sker med jämna mellanrum för att diskutera gemensamma frågeställningar och vissa tillsynsprojekt drivs även gemensamt. Övrigt som sker under året är samverkan med flera länsstyrelser via telefonsamtal och e-post om specifika frågeställningar.

En länsöverskridande samverkansgrupp bestående av länsstyrelsernas jurister som arbetar med förorenade områden finns. I och med detta har ett nytt forum bildats, där kunskaper och erfarenheter kan utbytas som främjar ett mer likriktat arbete i hela landet.

I arbetet med bidragsfinansierad efterbehandling har en länsöverskridande grupp bildats för att samordna arbetet och hanteringen kring bidragsförmedlingen. Detta med syfte att effektivisera och likrikta arbetet samt minska den del av efterbehandlingsanslaget som blir oförbrukat under innevarande år. Gruppen arbetar i samverkan med Naturvårdsverket.

Utbyte av kunskaper och erfarenheter sker även via en Share-point-portal på webben (<http://miljoportal.intra.lst.se/ebh>), vilket också detta främjar ett likriktat arbete gällande förorenade områden i landet. På denna portal finns bland annat rättsfallssamlingen "Vägledande rättsfall" som innehåller rättsfall gällande förorenade områden kategoriserade utifrån bland annat avgörandedatum, typ av krav (åtgärder, undersökningar m.m.) och kärnfråga (verksamhetsöverlåtelse, förvaringsfall m.m.). Rättsfallssamlingen administreras av Länsstyrelsen i Jönköping vilket bland annat innebär arbete med uppdatering och utveckling.

1.4.10 Nätverk

Miljösamverkan Sverige är ett samverkansorgan kring tillsyn och tillsynsvägledning inom miljöbalksområdet mellan Sveriges länsstyrelser, Naturvårdsverket och Socialstyrelsen. Miljösamverkan arbetar projektinriktat med aktuella frågor. Samarbetet ska öka samsynen mellan länsstyrelserna och ge en mer enhetlig hantering i tillsynsfrågor över landet. Arbetet ska också stödja länsstyrelserna både i deras roll som tillsynsvägledare och som operativ tillsynsmyndighet. I Jönköpings län har Miljösamverkan funnits sedan 2005.

Via www.miljosamverkanf.se finns en särskild PingPong-sida för förorenade områden som administreras av Länsstyrelsen. Där finns diskussionsforum och möjlighet att lägga upp nyheter, information och dokument. Länsstyrelsen jobbar aktivt med att få igång en ökad samverkan mellan kommunerna i länet.

Länsstyrelsen prioriterar att delta i aktiviteter anordnade av Nätverket Renare Mark och tar del av den kompetens som finns inom nätverket, nyhetsbrev etc. Renare Mark är ett nätverk för alla som arbetar inom branschen förorenade områden, där både entreprenörer, fastighetsägare, konsulter och myndigheter deltar.

1.5. Länsstyrelsernas databas för förorenade områden

2010 togs en ny databas för förorenade områden i drift. Databasen har utvecklats i ett samarbetsprojekt mellan Naturvårdsverket och länsstyrelserna. Den ersatte och kompletterade de 21 MIFO-databaser som tidigare fanns på länsstyrelserna. Databasen ägs och förvaltas av länsstyrelserna gemensamt. Systemet är i dagsläget tillgängligt för länsstyrelserna och Naturvårdsverket. Arbeta med att utveckla och driftsätta en ny version samt tillgängliggöra den för landets kommuner pågår och beräknas vara klart under år 2016.

Syftet med databasen är att samla information om misstänkt och konstaterat förorenade områden så att informationen kan användas för prioritering av efterbehandlingsinsatser (lokalt, regionalt och nationellt), i planarbetet, vid exploatering etc. Databasen kan också användas för att bevara information om var och vilka eventuella föroreningar som lämnats kvar efter åtgärder.

1.5.1 Revidering av EBH-stödet

För de förorenade områden där pågående ärenden bedrivs uppdateras EBH-stödet kontinuerligt av respektive ansvarig handläggare allt eftersom dessa områden utreds och åtgärdas. På objekt med förorenade områden som härrör från nedlagda verksamheter görs genomgång och uppdatering av tidigare riskklassade objekt utifrån tillgänglig tid och resurs.

Under 1990- och 2000-talet har ansvariga aktörer på Länsstyrelsens tillsynsobjekt utfört flertalet utredningar och/eller åtgärder på fastigheter där det inte funnits några pågående EBH-ärenden. Dessa objekt är identifierade och registrerade i databasen men är i vissa fall inte uppdaterade med uppgifter om vilka typer av utredningar och/eller åtgärder som utförts på dem. I många fall har inte heller riskklassen eller preciserad status efter åtgärd uppdaterats i samband med utförda utredningar och/eller åtgärder utan riskklassen från fas 1

eller 2 står kvar. Flera av dessa objekt har uppdaterats under år 2015. Uppdateringar har dock inte varit möjligt på alla objekt då låsningar i EBH-stödet gjort att information inte kan läggas in i själva databasen när vissa uppgifter saknas. I de fallen har enbart de skannade blanketterna och rapporterna lagts in. Under år 2011 har statusen på flertalet av dessa objekt uppdaterats från identifiering importerad till den status som är lämplig men ytterligare arbete återstår.

Arbetet med att uppdatera databasen är ett kontinuerligt arbete som behövs för bl.a. tillsynen och planeringsarbetet, varför det är viktigt att Länsstyrelsen ges möjlighet att kvalitets-säkra och uppdatera EBH-stödet med de uppgifter som behövs. Även under år 2016-2018 kommer EBH-stödet att kvalitetgranskas. Omfattningen av detta beror av tilldelning av resurser. Det som behöver ses över är framförallt koordinater, status på objekt, fastighetsbe-teckning, tillsynsansvar samt att informationen i inlagda MIFO-blanketter speglar informat-ionen i stödet.

1.5.2 EBH-stödet och kommunikering

Information om ett förorenat område i den nationella databasen över potentiellt förore-nade områden, EBH-stödet, betraktas i dagsläget som allmän handling så snart informat-ionen har registrerats i databasen. Kommunikeringen av informationen sker brevledes och adressaten har möjlighet att inom 3 veckor inkomma med synpunkter eller ytterligare in-formation. Tillkommen fakta värderas och i de fall det bedöms som relevant görs en revi-derad bedömning och klassning av objektet. Kommunikeringen syftar också till att uppfylla kraven för att hålla en databas enligt personuppgiftslagen (PuL). För situationer när en fas-tighetsägare eller verksamhetsutövare begär förändringar av större art, eller förändringar som innebär att en fastighetsägare/verksamhetsutövare inte delar Länsstyrelsens bedöm-ning, har en rutin skapats för att kvalitetssäkra och underlätta Länsstyrelsens arbete med ärenden av detta slag.

Länsstyrelsen har fram till våren 2014 kommunicerat objekt kommunvis allt eftersom kommunerna har blivit färdiginventerade. Redovisningsmöten angående inventeringsresul-tatet hålls för respektive kommuners miljöinspektörer och planpersonal samt representan-ter från Länsstyrelsens plan-, miljöskydds- och vattenfunktioner. På lite längre sikt är mål-sättningen att delar av informationen i databasen ska kunna vara allmänt tillgänglig. Krav på tillhandahållande av miljöinformation finns bland annat i Århuskonventionen och i EU:s INSPIRE-direktiv.

1.5.3 Kommunernas tillgång till information om förorenade områden

Ett projekt pågår för att kommunerna ska få tillgång till länsstyrelsernas databas EBH-stödet. I samband med detta avser Länsstyrelsen att hålla en utbildning för berörda handläggare vid kommunerna om hur databasen ska användas och vilka rutiner som finns. Det kan även behöva arbetas fram nya rutiner som styr vem som står för att uppdatera vad i databasen. Fram tills dess att kommunerna får tillgång till databasen görs ett digitalt utdrag som innehåller respektive kommuns objekt. Detta utdrag innehåller endast en sammanfattning och får ses som en tillfällig lösning. Kommunerna har även tillgång till ett GIS-skikt som kan användas för att få tillgängligöra informationen på ett överskådligt sätt. Behöver en kommun tillgång till blanketter m.m. från EBH-stödet får kontakt tas med Länsstyrelsen. Identifieras nya objekt av kommunerna skickas information om dessa till Länsstyrelsen som för in uppgifterna i databasen. Det är dock inte säkert att detta alltid sker p.g.a. resursbrist hos kommunerna.

1.6. Strategi för arbetet med förorenade områden

Verksamhetsidén för Miljöskydds enheten bygger på att Länsstyrelsen i samverkan med övriga statliga myndigheter, länets kommuner, ansvariga verksamhetsutövare och andra aktörer ska åtgärda de ur miljö- och hälsosynpunkt mest angelägna förorenade områdena först. Då får man den största minskningen av riskerna med förorenade områden i förhållande till kostnaden. Detta gäller oavsett om arbetet drivs med statliga bidrag, utförs efter krav från tillsynsmyndigheten eller sker på frivillig basis. Hur undersökningar och åtgärder av förorenade områden finansieras styrs till stor del av ansvarsförhållandena enligt 10 kapitlet i miljöbalken. Arbetet utförs stegvis med allt mer detaljerade kunskaper om det förorenade området. Objekt i de branscher som Naturvårdsverket prioriterat identifieras och vissa branscher inventeras. Vid de objekt som i inventeringen bedömts ha störst risk görs översiktliga och, vid behov, mer detaljerade undersökningar. Ambitionen är att sanera alla de objekt där undersökningarna visar att det finns ett behov av åtgärder.

1.6.1 Inventeringsarbete

För att hantera alla de närmare 80 000 misstänkt förorenade platser som länsstyrelserna tillsammans har pekat ut har Naturvårdsverket utvecklat en metod, MIFO (Metodik för Inventering av Förorenade Områden), för att prioritera de mest angelägna objekten. Alla identifierade platser registreras i en databas hos länsstyrelserna. Naturvårdsverket har även tagit fram en lista över de industriella verksamheter (branscher) där det av erfarenhet kan misstänkas att det finns markföroreningar. Vid alla platser där det har förekommit sådan verksamhet görs en platsspecifik riskklassning. Klassningen görs utifrån vilken risk området kan utgöra för människors hälsa och miljön. Riskklass 1 och 2 innebär mycket stor respektive stor risk och riskklass 3 och 4 innebär måttlig respektive liten risk. Områden med hög riskklass (1 och 2) bör undersökas mer noggrant genom markundersökningar och provtagningar. Platser där riskerna bedöms som måttliga eller låga (klass 3 och 4) prioriteras normalt inte för vidare undersökningar eller åtgärder. Ändras markanvändningen på dessa objekt kan det dock bli aktuellt med undersökningar. Det kan också komma fram nya uppgifter som gör att riskklassningen kan ändras vid senare tidpunkt.

Inventeringsarbetet i Jönköpings län har gjorts kommunvis och i samarbete med respektive kommun, de sista inventeringarna utfördes 2013. Arbetet utfördes enligt MIFO fas 1 och innefattar kart- och arkivstudier, kontakter med fastighetsägare och eventuella verksamhetsutövare samt platsbesök. Om inventeringen inte givit tillräckligt med information för att sätta en specifik riskklass på ett förorenat område tilldelas detta istället en generell branschklass. Riskklassning enligt MIFO fas 1 grundar sig på misstanke om förorening eftersom det oftast inte finns någon markundersökning som del i bedömningsunderlaget. Där undersökningar utförts har det aktuella objektet registrerats som ett MIFO fas 2-objekt, om undersökningen har bedömts uppfylla huvudkraven enligt MIFO fas 2.

Inventeringsresultatet inklusive eventuell riskklassning har kommunicerats med berörda fastighetsägare samt med eventuell ansvarig verksamhetsutövare om denne är känd i detta skede. Resultaten av inventeringarna har även kommunicerats med respektive kommun eftersom de ska beakta förorenade områden bl.a. i den fysiska planeringen. Kommunerna och Länsstyrelsen har sedan inventeringen avslutats ett gemensamt ansvar för uppdatering

av databasen. Uppgifterna i länsstyrelsernas databas används även som underlag i andra typer av ärenden som t.ex. fastighetsöverlåtelse, tillsyn, tillståndsprövning, grävarbeten, vattenförvaltnings- och miljömålsarbete.

Enligt Naturvårdsverkets riktlinjer har pågående verksamheter lämnats utanför det bidragsfinansierade inventeringsarbetet, för vidare hantering inom det ordinarie tillsynsarbetet.

SPIMFAB-anmälda bensinstationer och kommunala deponier identifieras och registreras men riskklassas inte i Länsstyrelsens arbete. Försvarets anläggningar, järnvägstrafik, kraftverksdammar, SJ:s verkstäder, vägtrafik och transformatorstationer registreras inte aktivt i databasen men kan i vissa fall finnas med (gamla identifieringar) eller om berörda verksamheter har skickat in material för kännedom. Objekten har inte prioriterats i Länsstyrelsens bidragsfinansierade inventering, eftersom det förutsätts att klassning, inventering, undersökning och eventuell åtgärd görs av ansvarig huvudman. Angelägna efterbehandlingsfrågor rörande de kommunala deponierna, försvarets och SPIMFAB:s objekt drivs inom tillsynen av respektive tillsynsmyndighet.

Framtida insatser när det gäller inventeringar kommer främst att bestå i tillsynsinsatser som leder fram till att verksamhetsutövare föreläggs om att göra detta. Andra arbetsinsatser som kommer framtida inventeringsarbete till del är tillsynsvägledning och att Länsstyrelsen har en stödjande funktion gentemot kommunerna i deras tillsyn. Eget inventeringsarbete där Länsstyrelsen själv utför inventeringen eller upphandlar den kommer att genomföras i den mån det finns resurser.

Länsstyrelsen har initierat ett arbete för att tillsynsmyndigheterna i länet ska ta fram en tillsynsstrategi för MIFO fas 1 (inklusive deponier) och MIFO fas 2. I strategin tittar respektive tillsynsmyndighet på vilken takt som behöver hållas i tillsynsarbetet för att kunna nå målet 2050. Då kartläggningen med att bedöma tillsynsmyndighet och om det är tillsyn eller bidragsobjekt inte är slutförd har en schablon för beräkningen tagits fram vad det gäller MIFO fas 2. På sikt bör även senare skeden i efterbehandlingen tas med i tillsynsstrategin.

1.6.2 Undersökningar, utredningar och åtgärder

De områden som prioriterats efter riskklassningen undersöks översiktligt genom markundersökningar och provtagningar för att ta reda på om området är förorenat. En översiktlig undersökning avgör om området behöver undersökas vidare eller om riskerna är så små att inga ytterligare undersökningar eller åtgärder behövs. Visar det sig att området är förorenat förtätas provtagningen. Provtagning kan behöva ske i jord, grundvatten, ytvatten, sediment, inomhusluft, porgas, byggnadsmaterial m.m. Proverna skickas till godkända laboratorier där analyserna utförs. Undersökningar ska utföras av konsulter eftersom kunskaper om bl.a. kemikalier, jord- och grundvattenförhållanden krävs. Resultatet från analyserna, tillsammans med annan information om området, används sedan för att bedöma föroreningssituationen på platsen. Allt sammanställs i en rapport, där det också redovisas vilka risker som är förknippade med föroreningarna på området.

Vid mer detaljerade undersökningar utreds också vilka åtgärder som bör vidtas för att komma tillrätta med problemet. I en sådan åtgärdsutredning beskrivs också huruvida det krävs tillstånd för de åtgärder som är aktuella att genomföra. Ofta görs även en uppskattning om vad saneringen kostar. Det finns många olika åtgärder att ta till för att efterbe-

handla ett förorenat område. Vilken åtgärd som är lämpligast bedöms från fall till fall. Den vanligaste åtgärden är att marken grävs upp och de förorenade massorna transporteras till en deponi eller en anläggning där de behandlas eller renas. Det går också att rena massorna på plats med olika metoder. Valet av åtgärd är bl.a. beroende av vilken typ av förorening det rör sig om.

Länsstyrelsens arbete med förorenade områden utgörs till stor del av att initiera och driva på undersökningar, utredningar och åtgärder. Detta styrs framför allt av ansvarsförhållanden enligt 10 kap. miljöbalken. Beroende på ansvarsförhållanden och finansieringslösning har Länsstyrelsen olika roller.

I statligt finansierade projekt är Länsstyrelsens roll bl.a. att förmedla bidrag till huvudmannen (kommunen), att bevaka att bidragen används på ett effektivt och korrekt sätt, att hjälpa huvudmannen genom vägledning och rådgivning samt att redovisa resultaten till Naturvårdsverket.

I de projekt som drivs i tillsynen är Länsstyrelsens roll att vara tillsynsmyndighet. Projektets arbetsgång och tiden det tar att driva beror dels på det förorenade områdets komplexitet dels på verksamhetsutövarens vilja att genomföra myndighetens krav.

I frivilligt finansierade projekt är Länsstyrelsens främsta roll att ge råd om hur undersökningen, utredningen och åtgärden genomförs på bästa sätt. Om Länsstyrelsen även är tillsynsmyndighet över den förorenande verksamheten ska Länsstyrelsen också ta ställning till resultaten. Dessa projekt kan normalt drivas relativt snabbt då exempelvis de administrativa arbetsmoment som finns med i bidragsprojekten utgår. Dock genomförs inte alltid dessa projekt med samma omfattning.

Projekt kan ibland bekostas av både statligt bidrag och en eller flera frivilliga finansörer. I sådana fall är det Länsstyrelsens uppgift att utreda och/eller bedöma efterbehandlingsansvaret, medverka vid förhandlingar och möten kring avtal och överenskommelser samt att upprätta avtal om frivilliga överenskommelser. Samfinansierade projekt är vanligtvis svårare att hantera då det finns risk att parterna har olika intressen och önskemål.

Oavsett om ärendena drivs via tillsynsarbetet eller med hjälp av statliga bidrag så utförs arbetet i möjligaste mån utifrån Naturvårdsverkets ”Kvalitetsmanual för användning och hantering av bidrag till efterbehandling” samt det vägledningsmaterial som finns till stöd för utrednings och saneringsarbetet, i första hand Naturvårdsverkets rapporter (till exempel 5978, 5976, 5977).

1.6.3 Registrering med geografiska Informationssystem (GIS)

Informationen om de misstänkt förorenade områdena sprids inom Länsstyrelsen via ett GIS-skikt som finns tillgängligt i ett digitalt handläggarstöd (webbgis). Det finns två skikt där det ena i symbologin anger om objektet är kommunicerat (stjärna), ej kommunicerat (triangel) eller sanerat till känslig respektive mindre känslig markanvändning. Att ett objekt inte är kommunicerat innebär att vare sig fastighetsägare eller verksamhetsutövare har informerats och därför är det inte kvalitetssäkrat. Skikten genereras nationellt från EBH-stödet en gång per dygn.

Ett GIS-skikt med objekt ur EBH-stödet finns även tillgängligt på länsstyrelsernas gemensamma GIS-webbplats med den del av materialet som har kommunicerats. Skiktet uppdateras lokalt månadsvis. Information om de uppdateringar som sker sprids bland annat via ett digitalt månadsbrev. Det finns även ett tittskåp där även icke-professionella användare och de som saknar GIS-programvara ges möjlighet att se information om förorenade områden i länet. För länets miljöriskområde finns ett GIS-skikt vilket genom polygoner definierar primär och sekundär skyddszon för det just nu enda området i landet.

GIS har även använts för att genomföra en analys över de förorenade områdena där de mest akuta riskerna kartlades, samt för att prioritera bland riskklass 2 objekt. Länsstyrelsens avsikt är vidareutveckla analysen och genomföra den på nytt när samtliga kommuner i länet är inventerade.

1.6.4 Länsstyrelsens webbplats

På Länsstyrelsen i Jönköpings läns webbplats www.lansstyrelsen.se/jonkoping finns information om länets arbete med förorenade områden. Här finns också dokument att ladda ner bl.a. det Regionala programmet, olika PM om exempelvis MIFO fas 1 och förorenad mark i samhällsplaneringen. Det finns även information riktad specifikt till ägare av fastigheter som misstänks vara förorenade se www.lansstyrelsen.se/jonkoping/fastighetsagare.

1.6.5 Miljöriskområden och andra restriktioner

Om ett mark- eller vattenområde är så allvarligt förorenat att det krävs begränsningar i markanvändningen eller andra försiktighetsmått med hänsyn till riskerna för människors hälsa och miljö, ska Länsstyrelsen genom beslut förklara området som miljöriskområde. Syftet med att förklara ett område som miljöriskområde är att skydda människor och omgivningen från påverkan från området. Vid bedömningen ska Länsstyrelsen beakta bl.a. föroreningarnas hälso- och miljöfarlighet, föroreningsgrad, lokalisering och förutsättningarna för spridning. Innan ett område förklaras som miljöriskområde ska således nödvändiga utredningar göras för att klarlägga förutsättningarna för och behovet av att meddela särskilda bestämmelser.

Även andra former av restriktioner av markanvändningen används i vissa fall. Vanligast är att ett föreläggande om restriktioner i markanvändningen för en viss fastighet meddelas gentemot fastighetsägaren vilket sedan kan skrivas in i fastighetsregistret.

1.6.6 GIS-projekt om climateffekter

Under 2015 genomförs ett projekt där GIS-analyser används för att avgränsa olika förväntade effekter av ett ändrat klimat på förorenade områden och miljöfarliga verksamheter. Projektet finansieras med Länsstyrelsens med klimatanpassningsanslag. Målet med den del av projektet som avser förorenade områden, är att klimatets effekter i framtiden ska kunna beaktas vid olika prioriteringar, men också att identifiera vilka objekt som sannolikt kommer att påverkas. Exempel på påverkansfaktorer som bedöms möjliga att analysera i dagsläget är översvämningar, skyfall, samt ökad risk för ras och skred.

1.7. Prioriteringsgrunder i länet

Arbetet med undersökningar, utredningar och åtgärder inriktas på de mest prioriterade förorenade områdena i länet, oberoende av om ansvarig verksamhetsutövare/fastighetsägare finns eller inte. I enlighet med regleringsbrevet verkar Länsstyrelsen för att andelen privatfinansierade åtgärder ska öka när det gäller efterbehandling av förorenade områden. Länsstyrelsen verkar också för att kommunerna ska ta på sig huvudmannaskap för undersökningar, utredningar och åtgärder samt för en kunskapsuppbyggnad inom länets kommuner, så att arbetet med förorenade områden kan drivas genom tillsynen även på dessa kommunala tillsynsobjekt samt för att underhålla ett kompetensnätverk för efterbehandling i länet. Prioriterade områden i Jönköpings län är förorenade områden som enligt MIFO tillhör riskklass 1 och även riskklass 2. Särskild prioritet ges så kallade akuta objekt.

Definitionen av ett akut objekt är:

- Objektet utgör ett direkt hot mot människors hälsa, dvs. innebär akuta risker vid direktexponering (luft, vatten, mark, damm, byggnadsmaterial).
- Objektet hotar eller kommer inom snar framtid att hota allmänna vattentäkter och andra betydande vattenförsörjningsintressen.
- Objektet hotar eller kommer inom snar framtid att hota naturområden med stora skyddsvärden (Natura 2000, riksintressen, skyddade områden).

Ett akut objekt ska uppfylla följande kriterier:

- Utslagning – skadehändelsen ska varaktigt förstöra ett stort värde.
- Tidsaspekt – utslagningen ska ske inom en kort tidsrymd (3 år).
- Stort värde – det som slås ut ska ha ett stort värde (kan ex. vara en människas liv eller hälsa, en större dricksvattentäkt eller en skyddad art eller biotop).
- Sannolikhet – det ska vara stor sannolikhet att utslagningen sker inom en kort tidsrymd.

I Jönköpings län prioriteras även vissa förorenade områden i riskklass 2. Prioriteringen sker utifrån en GIS-analys som gjorts under 2009. Nedan följer en sammanfattande beskrivning om vad prioriteringen utgår ifrån:

- Skyddsområde för vattentäkt (buffert 100 m), eller
- 500 m från vattentäkt (kommunal, enskild eller förordnande), eller
- 250 m från skola och barnomsorg, eller
- Grundvatten där risk för att god status ej uppnås finns idag och där det främst beror på MIFO-objekt (buffert 100 m), eller
- Grundvatten där mätning gjorts och resultatet visar på att god status ej uppnås med avseende på de ämnen som provtagits. (buffert 100 m), eller
- Ytvatten där mätning gjorts och resultatet visar på att god status ej uppnås med avseende på de ämnen som provtagits. (buffert 100 m), eller
- Ytvatten där risk för att god status ej uppnås finns idag och där det främst beror på MIFO-objekt (buffert 100 m)

I övrigt gäller följande prioritering för förorenade områden som ska finansieras med statliga medel:

- Det ska inte finnas någon som enligt lag är efterbehandlingsansvarig alternativt ska det finnas möjligheter till en frivillig uppgörelse med den efterbehandlingsansvarige eller någon som vill exploatera området.
- Bidrag för särskilt angelägna objekt kan också utgå i den del som en rättslig prövning visat att det inte är skäligt att kräva åtgärder av den ansvarige. Objektet ska vara välutrett, dvs. det ska finnas en färdig huvudstudie med tillhörande ansvarsutredning.
- Berörd kommun eller någon annan ska vara beredd att ta på sig huvudmannaskapet för projektet och uppfylla vad som krävs för detta.
- Objekt som inte uppfyller ovanstående kriterier men ändå kommer ifråga för statliga bidrag eftersom samordningsvinster uppnås med ett högprioriterat objekt.

Som stöd för prioritering av objekt där bidragsfinansiering kan bli aktuellt används även den nationella plan (rapport 6617) som Naturvårdsverket har tagit fram. Den nationella planen anger hur Naturvårdsverket fördelar bidrag från det statliga anslaget ”Sanering och återställning av förorenade områden” så att efterbehandlingsåtgärder genomförs vid de mest prioriterade områdena i landet.

Följande prioriteringar gäller för tillsynen:

- Det finns möjlighet att få till stånd prejudicerande rättsfall för att klarlägga hur långt ansvaret enligt miljöbalken sträcker sig.
- Vid prövning, anmälningspliktig ändring, ombyggnad, fastighetsöverlåtelse eller nedläggning av miljöfarlig verksamhet.
- När någon frivilligt tar på sig att utföra utredningar och åtgärder, t.ex. vid byggnation och annan exploatering inom förorenade områden.
- Planläggning enligt PBL, t.ex. ändring av markanvändning.
- Klagomål från allmänheten.

Prioriteringen sker även utifrån följande grunder:

- I syfte att fördela arbetet med förorenade områden jämt över länets kommuner. På så vis blir alla kommuner delaktiga i efterbehandlingsarbetet och kompetensen och erfarenheterna blir spridda över hela länet. Länsstyrelsen anser att detta arbetsätt föder ett intresse att driva efterbehandlingsfrågor inom tillsyn och planarbete.

1.7.1 Handlingsplan för arbetet med förorenade områden

Länsstyrelsen har under 2015 inlett arbete med att ta fram en handlingsplan som ska tjäna som ett underlag för framtida prioriteringar och effektivt arbete med efterbehandling. Handlingsplanen ska även ses som ett verktyg för att aktivt arbeta med att uppnå etappmålen för sanering av förorenade områden.

2. Läget i länet

2.1. Regionala förutsättningar

2.1.1 Näringslivsstruktur

Jönköpings län är starkt förknippat med förmågan att skapa och driva företag. Länet är ett av Sveriges mest industritäta och det är framför allt de typiska småländska företagen med småskalig tillverkning som dominerar. Totalt finns det mer än 3 000 tillverkande företag i länet och många av dem är underleverantörer till företag både inom Sverige och utomlands. Näringslivsstrukturen varierar i de olika delarna av länet:

- I den sydvästra delen av länet finns den klassiska småföretagsbygden. De största branscherna är metall, plast och gummi.
- I den östra delen, på Högländet, finns många företag som utvecklat länets naturliga resurs av träråvara till olika förädlade produkter.
- I länets norra del finns mycket av det som finns i resten av länet, men också en växande kunskapsindustri inom högteknologi, logistik och transporter.
- Den nordvästra delen av länet präglas av en omfattande småindustri. Förutom metallindustri finns här också tekoindustri.

2.1.2 Hydrologiska och geologiska förhållanden

Jönköpings län har ett rikt och varierat landskap. Här finns det typiska småländska landskapet med skogar, höjder, sjöar och vattendrag. Länets yta består till mer än 60 procent av skogsmark. Det finns över 2 500 sjöar och flera av de större vattensystemen i södra Sverige har sina källflöden på det småländska högländet. Länet avvattnas framförallt genom följande fyra avrinningsområden; Motala ström med Vättern, Emån, Lagan och Nissan. Berggrunden inom den östra delen av länet domineras av graniter och den västra delen domineras av gnejser. Gnejsområdet i väster och granitområdet i öster skiljs åt av en förskiffringszon som kan följas från norra Skåne genom länet och vidare upp i Värmland. Jordarterna inom länet domineras av morän. Gällande isälvs- och issjöavlagringar och grundvattenförekomsten i de lösa avlagringarna kan länet delas upp i två skilda områden. I väster förekommer vattnet i huvudsakligen i stora sammanhängande akvifärer i sand- och grusavlagringar i och i anslutning till Nissans och Lagans dalgångar. I öster är mönstret mera splittrat med åtskilda akvifärer av mindre storlek. Relativt stora magasin finns dock även här till exempel i Aneby-området och i Bruzaåns och Emåns dalgångar.

2.1.3 Risker ur ett länsperspektiv

I Jönköpings län har det under lång tid funnits många små företag som vart och ett har släppt ut och fortfarande släpper ut föroreningar som anrikas i recipienternas bottensediment. Konsekvenserna av tidigare och nuvarande utsläpp av föroreningar till grund- och

ytvatten innebär att många sjöar, vattendrag och grundvattenförekomster i länet har otillfredsställande eller dålig vattenstatus. Åtgärder avseende förorenade områden kommer att bli en prioriterad åtgärd i det fortsatta arbetet inom vattenförvaltningen.

Utifrån de klimatscenarion för ett förändrat klimat som prognosticeras för länet har platser med förhöjd risk för att bland annat drabbas av översvämningar pekats ut. Det finns ett flertal förorenade områden som omfattas av denna förhöjda risk och vetskapen om detta ger underlag för prioritering av arbetet med att utreda och åtgärda dessa objekt.

2.1.4 Mottagnings- och behandlingskapacitet för förorenade massor

I länet finns idag tre verksamhetsutövare som har tillstånd för behandling och deponering av förorenade jordmassor (se punktlistan nedan). På övriga kommunala deponier finns ett stort behov av massor för konstruktionsändamål i samband med att dessa deponier avslutas.

Vetlanda Energi och Teknik AB.

Bolaget har tillstånd för deponering, behandling och mellanlagring av farligt avfall, huvudsakligen uppgrävda massor, inom fastigheten Flishult 1:3, Vetlanda kommun. Tillståndet omfattar bl.a. deponering, behandling och mellanlagring av 67 000 ton förorenade jordmassor under de två första åren efter det att verksamheten påbörjats. Därefter har bolaget tillstånd att bl.a. deponera, behandla och mellanlagra 46 000 ton förorenade jordmassor. Totalt får 45 000 m³ förorenade jordmassor deponeras. Behandlingen avser kompostering, jordtvätt eller termisk avdrivning. (Deldom i Växjö tingsrätt, daterad 2004-12-15, mål nr M 3194-03 resp. Dom i Svea hovrätt, daterad 2005-11-07, mål nr M445-05). Bolaget har sökt och beviljats tillstånd för utökad verksamhet som omfattar behandling och mellanlagring av 100 000 ton farligt avfall, varav 92 000 ton förorenade massor per år. Totalt får bolaget deponera 75 000 kubikmeter farligt avfall, varav maximalt 60 000 kubikmeter förorenade massor och maximalt 40 000 kubikmeter industriellt avfall. (Deldom i Växjö tingsrätt, daterad 2009-05-26, mål nr M 1105-08).

Jönköpings kommun.

Har fått tillstånd till fortsatt och utökad verksamhet vid Miljöhantering i Jönköping (tidigare Hults avfallsanläggning) på fastigheten Rogberga-Hult 5:3. Tillståndet medger behandling (max 190 000 ton/år) och deponering (max 135 000 ton/år) av icke-farligt avfall, mellanlagring av icke-farligt avfall (max 60 000 ton vid ett och samma tillfälle), behandling (max 15 000 ton/år) och deponering (max 22 000 ton/år) av farligt avfall, mellanlagring av farligt avfall (max 30 000 ton vid ett och samma tillfälle) (Dom daterad 2007-06-29, Svea Hovrätt, Miljööverdomstolen, mål nr M7240-06).

Stena Recycling AB

Bolaget har meddelats tillstånd till hantering och deponering av avfall inom fastigheten Boda 1:24, Nässjö kommun. Tillståndet omfattar en årlig mottagning av maximalt 150 000 ton avfall, varav maximal 45 000 ton farligt avfall, för mellanlagring, sortering, siktning, fragmentering, balning, kompostering, avvattning tvättning och biologisk behandling samt användning för anläggningsändamål samt därutöver årlig deponering av maximalt 81 000 ton avfall varav maximalt 41 000 ton farligt avfall. (Dom daterad 2010-12-02, Växjö Tingsrätt, mål M 2215-09).

2.2. Förorenade områden i länet

2.2.1 Kartläggning av förorenade områden

Arbetet med att kartlägga länet utifrån ett föroreningsperspektiv har med anledning av länets industrihistorik pågått under en längre tid och har nu avslutats. Tack vare ett idogt arbete finns idag i Länsstyrelsens databas (EBH-stödet) drygt 5100 registrerade objekt. Av dessa utgörs 279 objekt av avfalls- och industrieponier, 24 objekt av försvarets objekt och 211 objekt av SPIMFAB anmälda bensinstationer. I EBH-stödet registreras fastigheter som kan misstänkas vara förorenade, fastigheter som är konstaterat förorenade samt fastigheter som tidigare varit förorenade men där det numer vidtagits åtgärder.

Arbetet med inventering och riskklassning har pågått kommunvis sedan år 2001 och i dagsläget är ungefär 1360 objekt riskklassade eller i faser därefter enligt EBH-stödet. I tabell 1 visas antal riskklassade objekt i MIFO fas 1 respektive MIFO fas 2.

Länsstyrelsen har sedan år 2005 även bedrivit tillsynsprojekt där samtliga kommuner i Jönköpings län har deltagit. Fram till våren 2007 bedrevs projektet som ett pilotprojekt, då en metod testades för hur arbetet med inventering av pågående verksamheter skulle kunna hanteras i Jönköpings län. Arbetet har sedan 2007 fortsatt med andra branscher. Detta arbete har resulterat i att det mellan 2006 och 2010 har gått ut drygt 220 förelägganden till ansvariga verksamhetsutövare. Under 2011-2012 påbörjades ett tillsynsprojekt med inriktning på MIFO fas 2. Detta genomfördes även i en ny omgång 2013-2014 och ca 30 objekt var med i projektet. Under 2014 påbörjades tillsynsprojektet MIFO fas 1 för deponier. Syftet har varit att få igång arbetet i länet med att inventera deponier enligt MIFO fas 1.

Tabell 1: Objekt i Länsstyrelsens databas över förorenade områden den 9 oktober 2015.

I kolumnen övrigt* framgår de objekt som har riskklassats men utifrån ett annat underlag/metodik än MIFO 1 eller MIFO 2 här ingår även de objekt där statusen är utredning, där åtgärder utförts men där uppföljningen inte är genomförd eller där åtgärder är pågående. Även metodiken riskklass = bransch är placerad under övrigt; detta berör framförallt branschen drivmedelshantering.

Inventerade objekt					
2015-10-09	Riskklass	Totalt	I fas 1	I fas 2	Övrigt*
	1	61	25	15	21
	2	479	400	38	41
	3	489	419	28	42
	4	213	173	17	23
	BKL	3729			
	Avförda	157			
	Totalt	5128	1017	98	127

I Jönköpings län är verksamheter som omfattar metallbearbetning tydligt utmärkande, speciellt i de södra delarna av länet. I denna typ av verksamhet har det traditionellt varit vanligt att trikloretylen och andra klorerade kolväten använts för avfettning vilket avspeglas i många misstänkta och konstaterade förorenade områden med en komplex föroreningssituation. Även tillverkning av plastprodukter är en bransch som är vanligt förekommande i länet. Samtliga av de branscher som i branschkartläggningen utpekats innebära störst risker finns representerade i Jönköpings län.

2.2.2 Undersökningar och utredningar

Sedan uppgiften att hantera problematiken med förorenade områden tydliggjordes från politiskt håll i mitten av 1990-talet har arbetet utvecklats allteftersom kunskapen om förorenade områden har ökat bland alla aktörer i branschen. Sedan år 2000 har det genomförts undersökningar och utredningar vid drygt 200 av länets förorenade områden i riskklass 1 och 2 antingen genom tillsynskrav eller genom det bidragsfinansierade arbetet. På många av dessa platser har arbetet initierats av Länsstyrelsen eller kommunerna då dessa områden varit högprioriterade ur miljö- och hälsorisksynpunkt. Flera av dessa områden har även gått vidare till att bli åtgärdade. Därtill har många förorenade områden undersökts och utretts på grund av tillsynskrav i samband med exempelvis tillbyggnation av industrilokaler, avveckling av verksamhet eller konkurs. Tack vare miljöbalkens regler om fastighetsägaransvar undersöks idag många nuvarande eller före detta industrifastigheter även i samband med försäljning.

2.2.3 Åtgärdade objekt

22 av länets prioriterade platser har sanerats under perioden 2000 till 2015. Vilka dessa platser är framgår i tabell 2.

Tabell 2: Prioriterade objekt som sanerats år 2000-2015

Objekt	Kommun	Ansvar	Sanerat år
Gamla Galvano	Gislaved	Saknar ansvar	2000
Fd Galvano (Brandmannen)	Gislaved	Ansvar	2003
Fd Gnosjö eloxering	Gnosjö	Saknar ansvar	2004
Fd Skogslunds fabrik	Gnosjö	Ansvar	2007
Fd Hallabo metallgjuteri	Gnosjö	Saknar ansvar	2011-2012
Fd Knutssons Nickel	Jönköping	Saknar ansvar	2000
Kniphammaren	Jönköping	Saknar ansvar	2000-2001
Fd Erixon Lantmannaprodukter	Sävsjö	Saknar ansvar	2008
Glasbrukstomten, Mossbråsa och Skogsplanen*	Vetlanda	Delvis ansvar	2007-2008
Brädan 4	Vetlanda	Saknar ansvar	2002-2003
Fd L E Svensson Trä	Värnamo	Saknar ansvar	2010
Metallbolaget Granstrand & Co/Metallbolaget HB	Gnosjö	Saknar ansvar	2011
Fd Boro-området	Vetlanda	Saknar ansvar	2011
Fd Grimstorps impregneringsanläggning	Nässjö	Saknar ansvar	2011-2012
RECI AB /fd Leto AB	Värnamo	Ansvar	2012
Berendsen (fd Tvättman)	Jönköping	Ansvar	2012
Proton Finishing Ekenässjön	Vetlanda	Ansvar	2014
Bankeryds nickel och krom HB	Jönköping	Saknar ansvar	2014-2015
Götarps Fabriks AB	Gnosjö	Ansvar	2015
Skeppshults Bruk	Gislaved	Delvis ansvar	2014-2015

* Objektet bestod av tre separata förorenade platser

I nuläget pågår saneringar på sex prioriterade objekt runt om i länet. Ett av dessa är fullt finansierat av statligt bidrag medan övriga fyra objekt finansieras helt eller delvis av ansvarig enligt miljöbalken. Vilka dessa objekt är framgår av tabell 3.

Tabell 3: Prioriterade objekt där sanering pågår år 2015

Objekt	Kommun	Ansvar	Saneras år
Lacko-Gardelux	Gislaved	Ansvar	2010-?
Kålgården	Jönköping	Delvis ansvar	2001-?
Banverkets fd impregneringsanläggning i Nässjö	Nässjö	Ansvar	2015-2017
Flextronics	Vaggeryd	Ansvar	2010-?
Värnamotvätten	Värnamo	Saknar ansvar	2011- ca 2021
Södra Munksjöområdet	Jönköping	Ansvar	2014-2016

Utöver dessa prioriterade objekt har flera saneringsåtgärder utförts till följd av exploateringar eller att Länsstyrelsen och kommunerna ställt krav på åtgärder via tillsynsarbetet. Dessa har inte varit att betrakta som några av länets mest prioriterade objekt men likväl viktiga för att på sikt uppfylla miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Länsstyrelsen har inga exakta siffror på hur många objekt det rör sig om eftersom att kommunerna utfört mycket av detta arbete. En uppskattning är att drygt 20 saneringar utförts på platser som enligt MIFO-inventering är riskklassade till riskklass 2. Förutom dessa utförs dessutom kontinuerligt mindre saneringar på t.ex. industrier som bygger ut eller på platser med mindre förorenings skador.

SPIMFAB har i sitt arbete med att sanera bensinstationer åtgärdat 56 petroleumförorenade platser i länet.

2.2.4 Prioriterade objekt

En prioritering för att ta ut de 15 allvarligaste objekten i länet har gjorts enligt de principer som beskrivs i kapitel 1.7.

ORMARYDS FD IMPREGNERINGSANLÄGGNING

I Ormaryds samhälle i Nässjö kommun bedrevs impregnering av slipers och stolpar mellan 1945 och 1950. Vid impregneringen användes CCA-medel och platsen är främst förorenad av arsenik. Nässjö kommun har med statligt bidrag undersökt och utrett området. Utredningarna visar att avhjälpandeåtgärd krävs på objektet. Huvudstudien och en ansökan om bidrag för avhjälpandeåtgärd har lämnats till Naturvårdsverket.

LILLESJÖN I GRIMSTORP

En närliggande sjö, Lillesjön, till den fd impregneringsanläggningen i Grimstorp är av spridning från området kraftigt förorenad av arsenik. Nässjö kommun har beviljats statligt bidrag för att utreda sjön. Utredningarna har resulterat i en kartläggning av föroreningarna i sjön samt förorenings spridningen från sjöns sediment, riskbedömning, åtgärdsutredning och riskvärdering. Utredningarna visar att avhjälpandeåtgärd krävs på objektet. Huvudstudien och en ansökan om bidrag för avhjälpandeåtgärd har lämnats till Naturvårdsverket.

MUNKSJÖN

Munksjön är belägen centralt i Jönköping. I sjön finns förorenat sediment bland annat i form av ca 6 ha fiberbankar från Munksjö pappersbruk. Sjön utnyttjas också som recipient för det kommunala reningsverket. Fiberbanken och övriga sediment innehåller höga halter av kvicksilver, andra tungmetaller, oljeföroreningar och organiska ämnen som exempelvis PCB och dioxin. Bottenvattnet är syrefritt stora delar av året. Detaljerade undersökningar och utredningar har utförts de senaste åren på uppdrag av en styrgrupp med representanter från Länsstyrelsen, Jönköpings kommun och Munksjö Sweden AB. Föroreningarna bedöms inte utgöra någon risk för människors hälsa vid vistelse på, i och invid Munksjön eller vid konsumtion av fisk om livsmedelsverkets rekommendationer följs. De höga halterna av flera olika föroreningar i sediment och i biota, gör att i Länsstyrelsens samlade riskbedömningen bedöms objektet tillhöra riskklass 1 och en åtgärdsutredning bör utföras.

FD FÄRGARENS (KEMISKA TVÄTTEN)

Inom fastigheterna Obygden 18, 15 och 16 i Jönköpings kommun bedrevs kemtvätt, färgning, pressning och vittvätt. Startåret för verksamheten är något osäkert men verksamheten har åtminstone bedrivits mellan åren 1952-1975, vilket innebär drygt 20 års verksamhetstid. I kemtvättprocessen användes klorerade lösningsmedel. Tvätteriet värmdes med oljepanna. Idag består kemtvättsområdet och det förmodade påverkansområdet av villabebyggelse, med trädgårdar, fruktträd och odlingar.

En MIFO fas 2 utförs med bidrag från Naturvårdsverket under hösten 2015. Resultaten från den utförda undersökningen visar påverkan av framförallt tetrakloreten i halter som i vissa punkter motsvarar mycket allvarligt föroreningstillstånd. Även alifater och aromater har detekterats i halter som motsvarar allvarligt till mycket allvarligt föroreningstillstånd. På en fastighet inom påverkansområdet är dricksvattnet påverkat och är otjänligt med avseende på den analyserade halten av tetrakloreten.

BANVERKETS IMPREGNERINGSANLÄGGNING

På området som är beläget i anslutning till Nässjö bangård har impregnering av slipers pågått mellan 1918 och 2005 då anläggningen lades ned. Impregneringsverksamheten har gett upphov till omfattande föroreningar av både arsenik och kreosot i mark, grundvatten och sediment i närliggande recipienter. Området har sedan mitten av 1980-talet undersökts i flera omgångar både gällande geohydrologi och föroreningar i mark, grundvatten, ytvatten, sediment och bottenfauna och får anses vara mycket väl undersökt. Föroreningarna utgörs av ca 40 ton arsenik och 40 ton PAH. Olika saneringsmetoder har utvärderats och i Miljööverdomstolen har det under 2010 genom domslut fastställts att saneringen ska utföras genom urschaktning med eventuell efterföljande förbehandling och borttransport till motagningsanläggning. Kostnaden för saneringen delas mellan Trafikverket och Naturvårdsverket. Åtgärden påbörjades under 2015.

FD VÄRNAMOTVÄTTEN

På platsen fanns under perioden 1938 till och med 1989 en tvättanläggning för vittvätt och kemtvätt. I anläggningen användes bl.a. blekmedel (natriumhypoklorit), tvättmedel och tetrakloretylen (PCE). Idag drivs ingen verksamhet på fastigheten och den sista byggnaden revs under våren 1996. Det förorenade markområdet är beläget inom det inre skyddsområdet för den kommunala vattentäkten i Värnamo tätort och föroreningen har även påträffats i vattentäkten. Ansamlingen av PCE i gränsen mellan grundvatten och den omättade zonen kan befaras vara en källa till grundvattenförorening under överskådlig tid. Föroreningen förekommer även i markens övre skikt vilket är en hälsorisk om markarbeten företas på området. Beslut har tagits om att åtgärda föroreningarna med multifasextraktion kombinerat med förstärkt biologisk nedbrytning samt en efterföljande ytlig schaktsanering. Under åtgärdens gång sker även en skydds- och saneringspumpning för att säkerställa kvaliteten på dricksvattnet i den kommunala vattentäkten. Åtgärden påbörjades under 2011 och beräknas pågå sammanlagt ca 10 år.

FD BRÖDERNA LILJAS METALLIND

På fastigheten Käringagårde 1:34 i Gnosjö kommun har det bedrivits industriell verksamhet sedan 1930-talet. Gjuteri- och ytbehandlingsverksamhet har orsakat föroreningar i form av bl.a. punktvist extremt höga metallhalter i marken och mycket höga halter av klorerade

alifatiska kolväten i grundvattnet. Genom undersökningar har föroreningsspridning konstaterats och i ett flertal närliggande enskilda dricksvattentäkter har föroreningpåverkan påvisats. En ansvarsutredning har gjorts på objektet där det konstaterats att ansvar finns. En huvudstudie har genomförts 2015. Kostnaden delas av Naturvårdsverket och ansvarig.

INSJÖNS METALLFABRIK HB

På platsen har det bedrivits ytbehandlingsverksamhet, mekaniskverkstad och gjuteri under perioden 1937 till 1998. Platsen ligger i den sydvästra delen av Gnosjö tätort. Bostäder förekommer norr, väster och öster om objektet, på ca 25 m avstånd från byggnaderna. Området är inte inhägnat och används som genväg. På motsatt sida av fabriksbyggnaden ligger en förskola (ca 20 m). En huvudstudie har genomförts under hösten 2012. De dominerande föroreningarna i jord utgörs av koppar, nickel, zink, bly och krom. Dessutom påträffas frekvent barium och kobolt samt sporadiskt även arsenik och kadmium. Även sediment och grundvatten är kraftigt påverkat av metaller.

F.D. HÄRENFORS METALLVERK

F.d. Härenfors Metallverk är beläget i Kärda i Värnamo kommun. Verksamheten som startade på platsen 1946 har hanterat trikloreten för avfettning av metallgods från 1950-talet fram till nedläggningen 1984. Genom allmänheten har uppgifter framkommit om att trikloreten har hanterats på ett oseriöst sätt i verksamheten vilket misstänks har lett till spridning av föroreningen till den kommunala dricksvattentäkten i Kärda. I det kommunala dricksvattnet har höga halter trikloreten (110 µg/l) påvisats. Vattenverket har därefter försetts med kolfilter. En översiktlig undersökning av porluft, mark och grundvatten har utförts på fastigheten på uppdrag av Värnamo kommun. Resultatet visade bland annat på betydande halter av trikloreten i porluft och i grundvattnet. Miljö- och stadsbyggnadskontoret i Värnamo har under 2010 utfört en ansvarsutredning, som legat till grund för beslut om fortsatta åtgärder. I slutet av 2012 har en fördjupad undersökning och en fördjupad riskbedömning av föroreningförhållandena samt en översiktlig undersökning av en närliggande industrifastighet, Kärda 27:1, genomförts. Under 2013-2014 har ytterligare undersökningar av möjliga spridningsvägar utförts och redovisats. Hittills redovisade undersökningar har inte påvisat att det sker någon spridning från F.d. Härenfors Metallverk till den kommunala vattentäkten. Samtidigt har inte någon källa till föroreningen av vattentäkten hittats, varför ärendet pågår och ytterligare undersökningar kommer att genomföras för att få en helhetsbild av föroreningssituationen.

FD RASSEFALLS SÅG (TRÄVARU AB SOMMEN)

På fastigheterna Grytbäcken 3:1 och Grytbäcken 3:7 i samhället Sommen i Tranås kommun bedrevs det mellan 1919 och 1968 sågverk med timmerupplag och dopplning av virke. I samband med framtagandet av en ny detaljplan utfördes det en undersökning av mark, grundvatten, sediment och ytvatten (sjön Sommen). Resultatet från undersökningen visade på förekomst av klorfenoler och dioxiner i jordprover. Samtliga jordprover som analyserades med avseende på dioxin (7 st.) påvisade förekomst av dioxinförorening. Med anledning av detta resultat har Tranås kommun som huvudman sökt och beviljats bidrag för en huvudstudie. Huvudstudien påbörjades under hösten 2011 och har hittills omfattat detaljerad miljöteknisk markundersökning, förenklad riskbedömning samt bedömning av behovet av ytterligare undersökningar/utredningar. Undersökningarna visar på framförallt dioxinförorening i mark, vatten och sediment. Högsta uppmätta dioxinhalt i marken är 14 000 ng/kg TS.

SANNEBO TRÄ

Verksamheten har omfattat sågverk med träimpregnering i form av doppning. Markytan på det förorenade området sluttar norrut mot Kyrkesjön.

Undersökningar från MIFO fas 2 påvisar en förekomst av föroreningar som härstammar från impregneringsmedel i ett flertal av de jordprover och grundvattenprover som provtogs. Det är framförallt dioxiner och klorfenoler som påvisats i värden som överskrider riktvärden. Även sediment i Kyrkesjön påvisade förekomst av klorfenoler, även om halterna inte överskred de riktvärden som användes. Halterna av dioxiner i sedimenten överskred det föreslagna riktvärdets s.k. upperbound.

I MIFO fas 2 klassas f.d. Sannebo Trä AB till riskklass 1, mycket stor risk. Riskklassningen grundar sig på att de föroreningar som hittats i jord, grundvatten och sediment inom det undersökta området har en mycket hög farlighet samt att spridningsförutsättningarna i mark, grundvatten och ytvatten är mycket stora.

F.D. SVENSKA FLÄKTFABRIKEN

På fastigheten Pilten 12 m.fl. i de centrala delarna av Jönköping har tidigare f.d. Svenska Fläktfabriken bedrivit verksamhet i form av verkstadsindustri med halogenerade lösningsmedel. I en av byggnaderna som verksamheten bedrevs i är i dag Bäckadals gymnasieskola inhyst. På övriga delar av det f.d. verksamhetsområdet finns idag bostäder samt en förskola. Mycket höga halter av klorerade alifatiska kolväten har uppmätts i grundvattenprover tagna vid Bäckadalsgymnasiet och föroreningar är även påvisat inom övriga f.d. verksamhetsområdet. Källzonen är troligen belägen under gymnasieskolans byggnad och marklagren direkt under byggnadens bottenplatta är delvis förorenade av trikloretylen. Genomförda undersökningar visar att föroreningarna i övrigt är koncentrerade till ett marklager mellan 6 och 9 meter under marken där ett lerlager förhindrat ytterligare vertikal spridning. Genomförda undersökningar visar på att spridning har skett med grundvattnet i nordostlig riktning från källzonen, d.v.s. mot bostadsområdet. Halter av klorerade alifatiska kolväten har även uppmätts inomhus i källardelen av gymnasieskolans byggnad och dessa lokaler har tills vidare tagits ur bruk av skolan i väntan på ytterligare undersökningar, utvärdering och eventuella åtgärder. Föroreningssituationen inklusive spridning av föroreningarna har hittills inte helt klarlagts och undersökningar (huvudstudie) pågår i dagsläget (både inne i byggnaden och i mark och grundvatten).

F.D. DEPEND JUNEBO M.FL.

På platsen bedrevs kemtvätsverksamhet under en trolig verksamhetsperiod; 1940-tal till någon gång på 1960-talet. I verksamheten användes perkloretylen (PCE) och varnolen som tvättkemikalier. Platsen används idag för äldreboende och livsmedelsaffär. Inom ett troligt påverkansområde finns även bostäder och förskola. Känslighet och skyddsvärde bedöms som mycket stora. I mitten av 1990-talet sanerades en bensinstation på området och i anslutning till detta konstaterades vid undersökningar mycket höga halter av PCE i marken. Saneringsarbetet fokuserade på markföroreningar orsakade av bensinstationen, således finns ingen information om hur föroreningssituationen med avseende på PCE-föroreningar i grundvattnet ser ut. På grund av mycket stor känslighet och skyddsvärde, kraftiga föroreningshalter av PCE tillsammans med de osäkra omständigheterna för objektet tilldelas objektet riskklass 1, mycket stor risk för människors hälsa och miljö. En MIFO fas 2 utförs under hösten 2015 med bidrag från naturvårdsverket. Resultaten visar förorening av klorerade alifater samt metaller.

F.D. NORLIDA IMPREGNERINGSANLÄGGNING

F.d. Impregneringsanläggningen i Norlida ligger inom fastigheterna Norlida 1:1 och 1:2. Impregneringsanläggningen har impregnerat slipers och telefonstolpar både med kreosot och CCA (koppars, krom, arsenik). 700 ton kreosotolja och 9000 ton arseniksalt har använts inom verksamheten. Impregneringsområdet upptar en yta på ca 3,5 ha. Området ligger ca 10 km norr om Gislaveds tätort i Gislaveds kommun. Inom fastigheterna Norlida 1:1 och 1:2 finns inga byggnader eller installationer kvar från impregneringsverksamheten. Området är idag bevuxet med träd eller gräs. Lastkajen tillhörande Norlida station finns fortfarande kvar längs järnvägssträckningen, belägen ungefär mittemot det f.d. stationshuset. Väster om fastigheterna Norlida 1:1 och 1:2 finns bostadshus varav ett är det f.d. stationshuset i Norlida. Bostadshuset har egna grävda dricksvattenbrunnar på sina respektive fastigheter. Precis bredvid det förorenade området löper en cykelbana. På undersökningsområdet finns inga brunnar. På området utfördes en marksanering där ca 8000 m³ jord schaktades bort från området. Enligt uppgift ska synlig markförorening, kreosot, haschaktats bort ner till mellan 0,6-0,7 m u my över den södra delen av området. Ingen dokumentation finns ytterligare kring saneringen och inga prover analyserades på laboratorium från saneringstillfället 1987.

MIFO fas 2-undersökning (2013) har mycket höga halter av arsenik påträffats ytligt i jorden. Spridningsförutsättningarna i mark- och grundvatten samt till ytvatten bedöms som mycket stora, dock har inga av de analyserade ämnena påträffats i grundvattnet vilket tyder på en liten spridning i dagsläget. Risk för exponering föreligger för de som bor invid det förorenade området samt för de som tillfälligt vistas i området. Skyddsvärdet för området är satt som måttligt till stor och riskklassen är satt till 1. Runt om området finns idag varningsskyltar uppsatta med information om det förorenade området. Ytterligare utredning (huvudstudie) behöver utföras och bidrag för detta söks 2016.

GARDELUX-LACKO

På platsen har det bedrivits verksamhet i form av avfettning och lackering av metall och plast. Tidigare har trikloreten använts för avfettningen. Klorerade lösningsmedel har påträffats i ett antal bergsborrade brunnar i Tokarpsområdet och höga halter har påvisats i markluften under betonggolvet på Lacko. Skyddspumpning inklusive rening av grundvattnet från klorerade lösningsmedel pågår. Behov av kompletterande undersökning/utredning finns. Ansökan om statliga bidrag har lämnats in både för kompletterande utredningar samt för driften av reningsutrustningen som sköts av kommunen då ansvarigt bolag har gått i konkurs. Under 2015 slutförs huvudstudien som fokuserar framförallt på föroreningen i jord. Driften för pumpning och rening av grundvatten kommer behöva fortgå.

2.3. Miljöriskområden och andra restriktioner i markanvändning

I länet finns sedan januari 2012 landets första miljöriskområde, Kniphammaren. Syftet med att göra området till ett miljöriskområde var att på ett bra sätt hantera den föroreningssituation som finns där i form av en övertäckt syraslamdeponi. Ärendet har också utgjort ”studieobjekt” för Naturvårdsverkets arbete med att ta fram ett reviderat vägledningsmaterial avseende miljöriskområden. Under år 2016 kommer Länsstyrelsen fortsatt att arbeta med förvaltning och tillsyn av miljöriskområdet i enlighet med den skötselplan och det kontrollprogram som finns.

3. Program för inventering, utredningar och åtgärder tre år framåt

3.1. Inventering

I dagsläget är samtliga länets 13 kommuner färdiginventerade utifrån de riktlinjer som gällde vid tiden för genomförandet i respektive kommun. Sent tillkomna branscher och nya objekt som tillkommit i samband med inventeringen har inte kunnat inventeras fullt ut.

Kompletteringen som krävs för att arbetet med kartläggning och inventering av avslutad verksamhet ska bli färdig är omfattande. Den består i en identifiering i de kommuner som inventerades innan riktlinjerna för arbetet togs fram. Behovet av identifiering av samtliga branscher bedöms därför som stort i Vetlanda, Nässjö, samt Aneby kommuner. I dessa kommuner krävs även en översyn av verksamheter med halogenerade lösningsmedel, då mycket ny kunskap framkommit de senaste åren. I Gislaved har betydande material för identifiering utgivits sedan dessa kommunen blev klar.

På grund av att branschlistan utökats succesivt efter att kommuner blivit färdiga finns det objekt identifierade och registrerade som behöver inventeras, framförallt i de kommuner där identifiering och inventering avslutats tidigast. Dessutom krävs identifiering av nyligen tillkomna branscher såsom livsmedelsindustri. Utöver allt detta så kommer vidare inventering att krävas då företag som i dag skall inventeras genom tillsyn kan upphöra.

Kvalitetssäkeringen som krävs för inventeringen består bland annat av kontroll av källor, jämförande mellan objekt i samma bransch, framförallt mellan riskklass 2 och 3, och en kontroll så att vissa objekt ligger i rätt bransch. Den sistnämnda åtgärden gäller för sågverk, vissa kan vara med dopkning, och verkstadsindustri utan halogenerade lösningsmedel, verksamheter med stora mängder skärvätska ska ligga som branschklass 2.

Antalet objekt som är kvar att inventera genom MIFO fas 1 i länet via tillsyn är ca 300 stycken (avfallsdeponier har ej räknats med). En genomgång av vilka objekt som preliminär bedöms behöva inventerats har genomförts som grund för fortsatt diskussion med länets kommuner.

Länsstyrelsen i Jönköping kommer att ta fram åtgärder inom miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö för perioden 2016-2020, dessa finns i Åtgärdsprogrammet för luften och hälsans miljö. Åtgärderna 9-13 berör förorenade områden, och 9 och 10 handlar specifikt om inventering.

3.2. Undersökningar och utredningar

De prioriterade områdena som Länsstyrelsen och kommunerna kommer att arbeta med under den kommande programperioden framgår av prioriteringslistan i bilaga 1. Utöver de områden som listas i bilagan pågår undersökningar och utredningar på många andra områden. Många fastigheter undersöks idag i samband med försäljning och exploatering. Även via tillsynen ombeds/föreläggs företag att undersöka fastigheter. Orsaken till undersökningarna kan exempelvis vara tillbyggnation, nedläggning, konkurser, egenkontroll eller att tillsynsmyndigheten har initierat ett ärende p.g.a. att ett förorenat område tilldelats riskklass 1 eller 2 i MIFO-inventeringen.

Det övergripande målet med Länsstyrelsens tillsynsarbete som beskrivs i regleringsbrevet är att öka andelen privatfinansierade efterbehandlingsåtgärder. Merparten av tillsynsarbetet kommer att riktas mot områden som är konstaterat förorenade och där undersökningar och utredningar pågått under ett antal år. Dessa områden finns med på länets prioriteringslista, se bilaga 1.

Med hjälp av finansiering genom statsbidrag har Länsstyrelsen, tillsammans med berörda kommuner, för avsikt att successivt arbeta med undersökningar och utredningar av i första hand riskklass 1-objekt och i viss mån riskklass 2-objekt där det saknas ansvarig.

Arbetet med undersökningar, minst motsvarande MIFO fas 2, har under de senaste åren tagit sikte på ambitionsnivån som anges i åtgärd 3 i Åtgärdsprogrammet för luften och hälsans miljömål. Åtgärden har gällt för perioden 2010-2014 och innebär att tio förorenade områden (riskklass 1 eller 2) i länet ska undersökas per år, totalt 50 områden, och målsättningen är att hålla denna takt även kommande år. Takten har anpassats så att alla riskklassade 1:or och 2:or enligt MIFO fas 1 ska vara undersökta till år 2045. Då återstår fem år till målet 2050 och det finns då tid för att även på de sist undersökta objekten enligt MIFO fas 2 genomföra detaljerade undersökningar med efterföljande åtgärder. Dock behöver takten öka något då det tillkommit och kommer att tillkomma ett flertal objekt i riskklass 1 och 2 utöver de som man utgick från när takten beräknades.

För att öka takten gällande antal nya objekt som varje år undersöks motsvarande MIFO fas 2 har Länsstyrelsen under åren 2013-2014 tillsammans med kommunerna drivit ett tillsynsprojekt med syftet att ställa krav på MIFO fas 2 undersökningar vid pågående verksamheter (se även 3.1.2).

För att bedöma hur stora resurser som behövs för Länsstyrelsens tillsynsarbete har en enkel behovsutredning utförts. Behovsutredningen är baserad på de objekt som drivs genom tillsynsarbetet och resurserna som behövs för att driva ärenden på alla Länsstyrelsens tillsynsobjekt i prioriteringslistan. Den tar också höjd för ett antal nya objekt som behöver initieras för att uppfylla de uppsatta regionala åtgärderna inom miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö samt för tidsåtgången för andra arbetsuppgifter kopplade till tillsynsarbetet, som t.ex. tillsynsvägledning och framtagande av regionala programmet. Behovsutredningen visar på ett behov av 4 årsarbetskrafter för vårt tillsynsarbete.

Länsstyrelsens tillsyn planeras årligen och beskrivs i en tillsynsplan. Länsstyrelsens samtliga tillsynsobjekt som finns med i prioriteringslistan i bilaga 1 ingår i tillsynsplanen. Tillsynsplanen följs upp och uppdateras årligen alternativt vid behov efter det att objekt undersöks och åtgärdas eller ny information framkommer om objekt.

Länsstyrelsens och kommunernas arbete med att driva undersökningar, utredningar och åtgärder för förorenade områden är starkt beroende av att ansvarsförhållanden är utredda. När ansvarsfrågan har utretts kan Länsstyrelsen försöka få till stånd undersökningar, utredningar och åtgärder även på frivillig basis genom avtal.

3.3. Åtgärder

Länsstyrelsen kommer under programperioden att arbeta utefter uppsatta prioriteringar som utgår från nationella miljömål samt regionala åtgärder gällande arbetet med förorenade områden.

Genom tillsyn och tillsynsvägledning kommer Länsstyrelsen att verka för att åtgärder kommer till stånd på prioriterade objekt. Länsstyrelsen kommer dessutom i samråd med Naturvårdsverket och berörda kommuner att under programperioden ansöka om bidragsmedel för genomförande av åtgärder på ytterligare objekt i länet. Av prioriteringslistan i bilaga 1 framgår vilka objekt som Länsstyrelsen prioriterar att arbeta med.

Fokus i arbetet med att åtgärda förorenade områden kommer under de närmaste åren främst att läggas på de områden som bedöms vara akuta (för definition av akuta objekt se kapitel 1.7). För Jönköpings län gäller detta Ormaryds f.d. träimpregnering och Lillesjön i Nässjö kommun. Då dessa objekt ännu inte är åtgärdade och Länsstyrelsen samt kommunen arbetar med att få objekten slutligt åtgärdade har dessa objekt även fortsättningsvis högsta prioritet i arbetet med förorenade områden.

Under resten av programperioden avser Länsstyrelsen och kommunerna att driva ärenden/projekt avseende åtgärder enligt listan i tabell 7.

Tabell 7: Förorenade områden där Länsstyrelsen kommer att driva frågor om åtgärder.

Objekt	Kommun	Ansvar	Saneras år
Ormaryds f.d. träimpregnering	Nässjö	Ansvar saknas	2017-2018
Lillesjön	Nässjö	Ansvar saknas	2016-2019
Insjöns Metallfabrik HB	Gnosjö	Delvis ansvar	2016-2017
Pelly Industrier AB	Gnosjö	Ansvar	2016-2018
f.d. Rasselfalls såg	Tranås	Ansvar saknas	2017-2018
Gardelux-Lacko	Gislaved	Ansvar saknas	2015-2019
Acrimo (Newell)	Gislaved	Ansvar	2016
Sulfittfabriken i Mariannelund	Eksjö	Delvis ansvar	2017-2018
Nordbäckes Trä (gamla platsen)	Gnosjö	Ansvar	2016-2017
Br Liljas Metallind	Gnosjö	Delvis ansvar	2016-2017

3.4. Tillsynsvägledning

Inom ramen för tillsynsarbetet ingår att bedriva tillsynsvägledning gentemot länets kommuner. Vägledningen är viktig eftersom den skapar förutsättningar för ett likartat arbetssätt och gemensamma bedömningskriterier hos kommunerna. Mer information finns att få i Länsstyrelsens tillsynsvägledningsplan som finns att ladda ner i sin helhet på Länsstyrelsens hemsida. Tillsynsvägledningsplanen följs upp och uppdateras årligen i slutet av året.

Det finns ett antal viktiga arbetsuppgifter som är en förutsättning för att arbetet med undersökningar, utredningar och åtgärder ska kunna drivas framåt. Dessa arbetsuppgifter kan delas in i samordnande, sektorsövergripande och kunskaphöjande arbetsuppgifter. En del av dessa uppgifter finns redan beskrivna tidigare i detta kapitel, se 3.1.2. Orienterande studier under ”Pågående verksamhet”, och är således inte medtagna i följande avsnitt.

3.4.1 Samordnande uppgifter

Följande samordnande arbetsuppgifter avser vi att jobba med under kommande år:

- Ordna handläggarträff, workshops och utbildningar med inriktning på förorenade områden för länets kommuner.
- Medverka i regionala och nationella handläggarträffar.
- Medverka till regionalt utbyte och samordning med Östergötlands län
- Medverka i Nationella bidragssamordningsgruppen
- Medverka i nätverket Renare Marks aktiviteter.
- Medverka i aktuella projekt som drivs av Miljösamverkan f och Miljösamverkan Sverige.
- Medverka vid utbyte av kunskap och erfarenheter via en Share-point portal på webben.
- Medverka i arbetsgrupp för nationell tillsynsvägledning.
- Ansvara för Rättsfallsdatabasen och arbeta med revidering och utveckling.
- Medverka i Nationella juristsamverkansgruppen
- Medverka och driva tillsynsprojekt gällande förorenade områden vid planering och exploatering.

3.4.2 Sektorsövergripande uppgifter

Det finns även sektorsövergripande arbetsuppgifter där vi samarbetar med andra enheter på Länsstyrelsen som främjar vårt arbete med tillsyn och tillsynsvägledning t.ex.

- Medverka vid samrådsmöten gällande prövning av miljöfarlig verksamhet, vägsamråd, kabelärenden och vattenverksamhet.
- Medverka i arbetet som rör Vattenförvaltningen.
- Medverka i miljömålsarbetet.
- Klimatanpassning.
- Medverka i planberedningen.

3.4.3 Kunskapshöjande uppgifter

En stor del av de arbetsuppgifter som kan ses som kunskapshöjande handlar om att bedriva tillsynsvägledning. Denna vägledning är en stor och viktig del i vårt arbete.

Exempel på tillsynsvägländande insatser är:

- Allmän tillsynsvägledning, rådgivning och stöd till länets kommuner
- Vägledning till olika aktörer inom efterbehandlingsområdet, t.ex. företag, fastighetsägare, mäklare och konsulter
- Tillsynsvägledning till kommunerna genom att tillhandahålla prioriterade objekt i respektive kommun
- Utbildning för kommunala tjänstemän gällande EBH-stödet
- Utbildning för kommunala tjänstemän gällande förorenade områden och ansvarsutredningar/skälighetsbedömningar
- Kommunbesök med inriktning på efterbehandlingsfrågor
- Tillsynsvägledning gentemot handläggare internt på Länsstyrelsen
- Handlingsplan utifrån etappmålen

Bilagor

Bilaga 1 – Prioriteringslista

Prioriterings- ordning	Objektnamn	Kommun	Bransch	Risk- klass	Ansvarig finns	Tillsyns- myndighet	Primär förening	Status	Kommentar
1	Ormaryds fd träimpregnering	Nässjö	Träimpregnering	1	Nej	Kommun	As	Huvudstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
2	Lillesjön i Grimstorp	Nässjö	Sediment BKL 1	1	Nej	Kommun	As	Huvudstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
3	Munksjön	Jönköping	Sediment BKL 1	1	Delvis	Lst.	Hg	Huvudstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
4	Fd Fårgarens (Kemiska Tvätten)	Jönköping	Kemtvätt - med lösningsmedel	1	Nej	Kommun	X-CH	Förstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
5	Banverkets impregneringsanläggning	Nässjö	Träimpregnering	1	Delvis	Lst.	As	Åtgärd	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
6	Värnamotvätten fd	Värnamo	Kemtvätt - med lösningsmedel	1	Nej	Kommun	X-CH	Åtgärd	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
7	fd Br Lijjas Metallind (Broling SMIDE AB)	Gnosjö	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Delvis	Lst.	X-CH	Huvudstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
8	Insjöns Metallfabrik HB	Gnosjö	Ytbehandling av metaller elektrolytiska/kemiska processer	1	Nej	Kommun	Ni	Huvudstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
9	fd Härenfors Metallverk	Värnamo	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ja	Kommun	X-CH	Huvudstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
10	fd Rassefalls såg (Trävaru AB Sommen)	Tranås	Sågverk med doppning	1	Nej	Kommun	Dioxin	Huvudstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
11	F.d. Sonnebo Trä	Eksjö	Sågverk med doppning	1	Delvis	Kommun	Dioxin	Förstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
12	F.d. AB Svenska Fläktfabriken	Jönköping	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ja	Lst.	X-CH	Huvudstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
13	Fd Depend Junebro m.fl.	Jönköping	Kemtvätt - med lösningsmedel	1	Nej	Kommun	X-CH	Inventering	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning

Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden

Prö- riferings- ordning	Objektnamn	Kommun	Bransch	Risk- klass	Ansvarig finns	Tillsyns- myndighet	Primär förening	Status	Kommentar
14	F.d. Impregneringsanläggningen i Norlida	Gislaved	Träimpregnering	1	Nej	Kommun	As	Förstudie	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
15	Gardelux-Lacko	Gislaved	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ja	Kommun	X-CH	Delåtgärd pågår	Se kap. 2.2.4 i Regionalt program för beskrivning
16-89	Electro Enoc AB	Gislaved	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ja	Kommun	X-CH	Förstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	fd Färgarens kem. Tvätt o Skönfärgeri	Eksjö	Kemivävt - med lösningsmedel	1	Ej utrett	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	F.d. Eksjö ångfärgeri, Färggården	Eksjö	Textilindustri	1	Ej utrett	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Sulfittfabriken i Marianrelund	Eksjö	Massa och pappersindustri	1	Delvis	Lst.	Pb	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	EMAB Erlandssons metallfabrik AB	Gislaved	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ja	Kommun	X-CH	Förstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Isaberg Rapid AB (fd Isaberg Verktad AB)	Gislaved	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ja	Lst.	X-CH	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Newell Window Fashions (fd Acrímo & Metallhyttan)	Gislaved	Ytbehandling av metaller elektrolytiska/kemiska processer	1	Ja	Lst.	Pb	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Kvarnasjön	Gnosjö	Sediment BKL 2	1	Ja	Lst.	Cr	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Trox-Axo AB (Gunnebo Troax AB)	Gnosjö	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ja	Kommun	X-CH	Förstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Götärps Fabriks AB m fl	Gnosjö	Ytbehandling av metaller elektrolytiska/kemiska processer	1	Ja	Lst.	Ni	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Brännehytte Ytbehandling AB	Gnosjö	Ytbehandling av metaller elektrolytiska/kemiska processer	1	Ja	Lst.	Cr	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Gamla Norbäck m fl	Gnosjö	Träimpregnering	1	Ja	Kommun	As	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Pelly Industri AB (fd Hillerstors Metallverk)	Gnosjö	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ja	Lst.	X-CH	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Ytab (fd Yto-Åviken)	Gnosjö	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ej utrett	Lst.	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Nedlagd sopplipp för Mari-eholmsområdet	Gnosjö	Avfallsdeponier - icke farligt, farligt avfall	1	Ej utrett	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	F.d. Habo trämassafabrik	Habo	Massa och pappersindustri	1	Ja	Kommun	Pb	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt

Regionalt program för efterbehandling av förenade områden

Prö- riferings- ordning	Objektnamn	Kommun	Bransch	Risk- klass	Ansvarig finns	Tillsyns- myndighet	Primär förening	Status	Kommentar
16-89	Källebackens Trä AB	Habo	Sågverk med dopping	1	Delvis	Kommun	X-CH	Inventering	rade objekt Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Isakssongruppen AB	Habo	Verkstadsindustri - med halo- generade lösningsmedel	1	Ja	Lst.	X-CH	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	fd Sunds glasbruks AB	Jönköping	Glasindustri	1	Nej	Kommun	As	Förstudie	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Kålgårdsområdet	Jönköping	Övrigt BKL 2	1	Nej	Kommun	Pb	Åtgärd	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Berendsen Textilservice AB	Jönköping	Kemtvätt - med lösningsme- del	1	Ja	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	fd Skrothantering Kanarp	Jönköping	Skrothantering och skrothan- del	1	Ej utfrett	Kommun	Pb	Inventering	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	F.d. Aktieförlaget Norra- hammars Bruk m.fl.	Jönköping	Verkstadsindustri - med halo- generade lösningsmedel	1	Ja	Lst.	X-CH	Förstudie	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	fd Svenska BP Oljeaktiebo- lag, fd ODAB mfl	Jönköping	Oljedepå	1	Ja	Lst.	Oljeprod.	Inventering	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Saab Training System AB, fd Stensholms Fabriks AB	Jönköping	Verkstadsindustri - med halo- generade lösningsmedel	1	Ja	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Saab, Domtherren 23, mfl	Jönköping	Ytbehandling av metaller elektrolytiska/kemiska proces- ser	1	Ja	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Thores Trä	Jönköping	Sågverk med dopping	1	Ej utfrett	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Fd Lindells vågfabrik AB, Ess-pac AB	Jönköping	Verkstadsindustri - med halo- generade lösningsmedel	1	Ja	Lst.	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Hospitalkvarnsdammen	Jönköping	Sediment BKL 2	1	Ej utfrett	Kommun	PCB	Inventering	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Munksjö Paper AB	Jönköping	Massa och pappersindustri	1	Ja	Lst.	PAH	Inventering	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	fd Sunds Glasbruks AB i Ång	Nässjö	Glasindustri	1	Nej	Kommun	As	Förstudie	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Kåbergs tipp (Vulkanen)	Nässjö	Industrireponier	1	Ja	Lst.	Ej valt	Inventering	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	AQ Enclosure Systems AB/Flextronics SystemsAB m.fl	Vaggeryd	Verkstadsindustri - med halo- generade lösningsmedel	1	Ja	Lst.	X-CH	Delåtgärd	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt
16-89	Jämbacken Återvinning	Vaggeryd	Övrigt BKL 1	1	Ja	Kommun	X-CH	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade priorite- rade objekt

Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden

Prioriterings- ordning	Objektnamn	Kommun	Bransch	Risk- klass	Ansvarig finns	Tillsyns- myndighet	Primär förening	Status	Kommentar
	AB, Yggen 2, Vaggeryd								rade objekt
16-89	F.d. Hoks avfallsupplag	Vaggeryd	Avfallsdeponier - icke farligt, farligt avfall	1	Ja	Kommun	Metaller	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	F.d. Skillingarvds norra avfallsupplag	Vaggeryd	Avfallsdeponier - icke farligt, farligt avfall	1	Ja	Kommun	Metaller	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Katvadens avfallsupplag	Vaggeryd	Avfallsdeponier - icke farligt, farligt avfall	1	Ja	Kommun	Metaller	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	F.d. Skillingarvds avfallsupplag	Vaggeryd	Avfallsdeponier - icke farligt, farligt avfall	1	Ja	Kommun	Metaller	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Fiberslamtipp Kvill-Pukabo	Vetlanda	Industriedeponier	1	Ja	Lst.	PCB	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Hällarydsverken f.d	Vetlanda	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ja	Kommun	Oljeprod.	Åtgärd	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Lindshammars Industritipp	Vetlanda	Industriedeponier	1	Ej utfrett	Lst.	As	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Ädelfors amalgameringsverk	Vetlanda	Primära metallverk	1	Nej	Kommun	Hg	Förstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Vetlanda kemiska tvätt AB m.fl.	Vetlanda	Kemtvätt - med lösningsmedel	1	Ej utfrett	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Forsheda AB	Värnamo	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Ja	Kommun	X-CH	Förstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	fd Magni Jonssons Trävaru AB	Värnamo	Sågverk med doppning	1	Ja	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	RECI AB /fd Leto AB	Värnamo	Anläggning för farligt avfall	1	Ja	Lst.	X-CH	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	F.d. Metallfabrik Eliit m fl	Värnamo	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	1	Nej	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Harald Zethssons Trävaru	Aneby	Sågverk med doppning	2	Delvis	Kommun	Dioxin	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	FRINAB AB	Aneby	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	2	Ja	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Kemtvätt, Frinnaryd	Aneby	Kemtvätt - med lösningsmedel	2	Ja	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Esbe AB	Gislaved	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	2	Ja	Kommun	X-CH	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Oskarstippen i Smålandsstenar	Gislaved	Avfallsdeponier - icke farligt, farligt avfall	2	Ja	Lst.	Zn	Förstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Skeppshults Bruk AB	Gislaved	Ytbehandling av metaller	2	Delvis	Lst.	Zn	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt

Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden

Prioriterings-ordning	Objektnamn	Kommun	Bransch	Risk-klass	Ansvarig finns	Tillsyns-myndighet	Primär förorening	Status	Kommentar
			elektrolytiska/kemiska processer						rade objekt
16-89	J Nystråms Metall	Gnosjö	Ytbehandling av metaller elektrolytiska/kemiska processer	2	Ja	Lst.	Zn	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Amico	Gnosjö	Ytbehandling av metaller elektrolytiska/kemiska processer	2	Nej	Kommun	Zn	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	LEBA Industriservice AB	Gnosjö	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	2	Ja	Kommun	X-CH	Förstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Kape Ytbehandling AB	Gnosjö	Ytbehandling av metaller elektrolytiska/kemiska processer	2	Ja	Lst.	Metaller	Förstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Turessons Marketing AB i Åsenhöga	Gnosjö	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	2	Ja	Lst.	Metaller	Inventering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	fd Västrikusten Petroleum AB	Jönköping	Oljedepå	2	Nej	Kommun	Oljeprod.	Förstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	"F.d. Bankeryds Nickel och Krom"	Jönköping	Ytbehandling av metaller elektrolytiska/kemiska processer	2	Nej	Kommun	Ni	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Södra Munksjöområdet	Jönköping	Verkstadsindustri - med halogenerade lösningsmedel	2	Ja	Lst.	PAH	Åtgärd	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	Rörvik Timber Höglandet/Sandsjöfors	Nässjö	Sågverk med doppning	2	Ja	Kommun	Dioxin	Förstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	"Kungshults f.d. krom slam-deponi"	Tranås	Industriedeponier	2	Ja	Kommun	Cr	Huvudstudie	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt
16-89	BegDel i Sverige AB (Trucken 5)	Vetlanda	Övrig BKL 2	2	Delvis	Kommun	PCB	Initiering	Ej inbördes rangordnade prioriterade objekt

Länsstyrelsen
i Jönköpings län